

Psykolog

Ges ut av Sveriges Psykologförbund

TIDNINGEN
#6 2017

TEMA
SKOLPSYKOLOGER
Nya riktlinjer
ska ena kåren

KULTURSEPET
Gränslösa
psykologer
populära i
tv-rutan

FORSKNING
Rösten
avslöjar
genuina
känslor

Jenny Jägerfeld

Peppad på allt

»En del av min adhd«

Måste jag jobba under **semestern?** / Därför blir hjärnan **förälskad**

Conners 3

ADHD-diagnostisering av barn och ungdom

Conners 3 är en genomgripande bedömning av ADHD hos barn och ungdomar i åldrarna 6 till 18 år. Skalorna i Conners 3 bedömer specifika ADHD-symptom såsom hyperaktivitet och ouppmärksamhet, generell psykolopatologi samt kognitiva, beteendemässiga, sociala och emotionella svårigheter hos barnet eller ungdomen.

Conners 3 lämpar sig för att användas för bl.a. diagnostisering, screening, planering av stödåtgärder eller behandling, bedömning och uppföljning av behandlingseffekter och forskning. Conners 3 har en tydlig koppling till de diagnostiska kriterierna för ADHD, trottsyndrom och uppförandestörning i DSM-5, vilket beskrivs utförligt i den svenska manualen. Läs mer på www.hogrefe.se

»Något allvarligt går förlorat när vi tror att det bara handlar om kemi i hjärnan.« Sid 24

BILD ULRICA ZWENGER

Innehåll #6 2017

5

Intro > 4

Psykologer i media, den skejtande professorn och vår älskande hjärna.

Nyheter > 8

Psykologer allt oftare långtidssjuka.

Skoldilemmat > 12

TEMA Skolpsykologer drar ner på utredningarna för att satsa på helheten.

22

Kultursvepet > 22

De gränslösa psykologerna slår ut terapeuterna i manchester.

Möt psykologen Jenny Jägerfeld > 24

För henne blev diagnosen en räddning.

Fråga ombudsmannen > 29

Måste jag jobba under semestern?

Känslor i rösten > 30

FORSKNING Spontana och poserade känslouttryck i rösten kartläggs i nya studier. Forskaren: Stress – inte demens – ligger bakom yngres minnesproblem.

Nytt i tryck > 36

Hbtq-kompetens inom vården och inskolning i förskolan.

Debatt > 38 Psykologen Magnus Wårhag anser att förbundet har tappat kontakten med verkligheten. Professor Sven Å. Christiansons skriver en replik till professor Pär-Anders Granhag.

»Psykologen framställs nu som mer intressant och lockande, men också betydligt mer skrämmande.«

> 12

BILDEMMA HANQUIST

Effektiviteten har sitt pris

NÄR SVERIGE FALLER i Pisa-mätningar ylar politiker i förfäran. Vad är det egentligen för fel på den svenska skolan? Varför ligger vi inte i topp, trots privatiseringar, effektiviseringar, tidigare betyg?

Flummet måste bort, svarar vissa, andra att lärarnas löner behöver höjas. Mer sällan talas det om sambandet mellan mående och inlärninng. Ändå är signalerna många om att eleverna känner sig allt mer stressade. Här gäller det att tänka stort och förebyggande, precis som skollagen säger, men skolpsykologerna ägnar fortfarande största delen av sin arbetstid åt att utreda enskilda elever.

Någon måste förstås hjälpa dessa elever, men vem? Ingen verkar riktigt veta.

MEN PÅ VISSA skolor rör det på sig i alla fall. Vi har besökt Haninge kommun, söder om Stockholm, där fler skolpsykologer nu anställs. Ledningen har bestämt sig för att satsa på det hälsofrämjande arbetet och vet hur det ska gå till. I bästa fall kommer även skolpsykologerna att må bättre. Att vara anställd inom kommun och lands-

ting är ju faktiskt att riskera sin hälsa, om vi ser till statistiken.

Inom kommunerna råder besparingshets, varje krona ska motiveras, annars måste skatten höjas och då blir väljarna sura. Effektivitet i all ära, men den har sitt pris, och det syns i sjuktalet. Arbetsmiljöverket pressade förra året igenom en ny föreskrift med den torra titeln »Organisatorisk och social arbetsmiljö«. Den är viktig och kan sammanfattas mycket kort: ha koll – en sjukskrivning utlöst av stress ska aldrig komma som en överraskning.

Chefredaktör
lennart.kriisa@psykologtidningen.se

»Jag är inte rädd för att dö, jag vill bara inte vara där när det händer.«

WOODY ALLEN I FILMEN ALLA SÄGER I LOVE YOU.

»Fortsätt leverera«

Läser temat om ensamkommande i nr 4-5/2017. Som småbarnsförälder blir det annars lite si och så med läsande. Tidningens nya tilltalande layout, papperskvalitet och en så väl utförd beskrivning som denna får dock min tid. Jag är imponerad. Fortsätt leverera detta djup och sådan bredd kring aktuella teman i er snygga kostym, så att jag får lite annan input än barnprogrammet »Babblarna« (SVT play).

Andreas Leijon
psykolog

Fortfarande knäpstyrt om elefanten...

I nr 1/2017 skrev Dan Katz debattinlägget »Dags att prata om elefanten i rummet«, där han påpekade att om inte psykologkåren seriöst börjar diskutera sitt förhållningssätt till vetenskapen och håller rent framför egen dörr kommer vi att bli akterseglade.

Jag mötte Dan Katz i våras som berättade att han förväntat sig skarpa reaktioner efter inlägget, men i stället möttes han av en örönbedövande tystnad. Den tystnaden är farlig. Ska vi göra ett nytt försök att prata om elefanten i rummet?

Teddy Winroth
psykolog

Redaktionen tipsar

MUSIK/DANS. Bjud upp dig själv till dans. »Sexbomb« med Tom Jones fungerar alltid för mig. Bättre pepp och botemedel mot motstridigt pockande känslor och frustande frustrationer – med god assistans av kroppens egna frigörande oxytocin och endorfin, beroende på musikval och dansstil – finns knappast. Och bäst av allt: du äger garanterat dansgolvet.

kajsa.heinemann
@psykologtidningen.se

FILM. I dokumentären *Ghosts of Abu Ghraib* dras en tydlig parallell mellan fångvaktares övergrepp i Abu Ghraib-fängelset i Irak början av 2000-talet och socialpsykologen Stanley Milgrams berömda experiment på 1970-talet med dödliga elchocker. Intressant och tankeväckande om människors agerande under order. Ligger nu på HBO Nordic.

peter.orn
@psykologtidningen.se

Stafetten: Karin Christensson

kommenterar
Psykologtidningen
4-5/2017

Det är med beundran jag läser om psykologers engagemang bortom den traditionella yrkesrollen, som Joanna van Gestel som blivit aktivist. Artikeln om ekopsykologi handlar i samma anda om att psykologer måste engagera sig i frågor som rör jordens framtid. Pär-Anders Granhag skriver om rättspsykologers roll och menar att psykologers roll kan vara avgörande vid brottsutredningar om de ägnar sig åt att: »identifiera olika bias, varna för icke falsifierbara hypoteser samt introducera ett djävulens advokat-tänkande«. Frågan är om inte också Granhags lågmälda vision har med aktivism och samhällsförändring att göra. För om något hindrar förbättring av flyktingmottagande och klimatarbete är det när vi inte diskuterar lösningar på ett metodiskt sätt. I den politiska debatten behövs psykologer för att avslöja dåligt formulerade hypoteser, men framför allt bidra till en öppen diskussion också mellan de som inte tillhör samma åsikts- eller partigrupp.

Intressant #4-5/17

Karin Christensson är psykolog på vårdcentral i Tanumshede. **Stafetten** lämnas vidare till Shirin Gustafsson, chef för företagshälsan Previa i Bohuslän.

Hör av er!

Har du en åsikt? Skriv en insändare. Mejla till: redaktionen@psykologtidningen.se

Gerhard väljer

3 FAVORITTRICK

Rock'n roll, Frontside air och Kiwi slide.

2 FACEBOOKGRUPPER

»Skaters over 50« och »Skateboard i Norrköping« (som Gerhard skapat).

1 HEMSIDA

www.sk8norrkoping.se

GERHARD ANDERSSON

Psykolog, professor vid Linköpings universitet, har skrivit 550 vetenskapliga artiklar, 20 böcker, däribland *Skateboard i Norrköping* (2016).

Gerhard Andersson, skejtande professor

»Jag trillar, och jag trillar hårt«

Klockren karriär. Uppskattad föreläsare och författare. Vad nu? Bli ännu mer känd, slå i USA? Han stod vid ett vägskal. Så en dag föll allt på plats.

– Jag såg i ett skyltfönster en exakt återgivning av en skateboard jag hade från 1980-talet. Jag reagerade väldigt starkt, mindes hur mycket det betydde för mig då. Varför inte nu?

Tanken släppte inte. Han fann facebook-sidan »Skaters over 50«, tog mod till sig och gick med sin gamla bräda till skejthallen.

– Jag var jättenervos! Först blev jag yr, kändes så konstigt. Men så började jag droppa. Oj! Finns det kvar?! Andra gången grävde jag fram andra rörelser i hjärnan som jag inte använt på tjugofem år.

Sedan var han fast. Plötsligt kom åren 1978–82 tillbaka, då han bara levde med och för sin bräda, och fascinationen av att tänja på gränser.

– Någonstans är ju detta min identitet, en ganska stark identitet.

I dag är skejthallen hans frizon.

Här är alla jämlika, och uppmuntrande.

– Jämfört med den mycket hierarkiska akademiska miljön är detta bara ren återhämtning.

Att bli bättre betyder ingenting.

– Skejta fyller ingen funktion, men jag blir barnsligt glad av det.

Men aldrig utan skydd.

– Jag är den ende som har full utrustning, även höftskydd. Men det struntar jag i. Jag trillar, och jag trillar hårt.

● *Kajsa Heinemann*

»Det upplevs som en katastrof när en ung person dör, men det är inte katastrof. Det är en naturlig del av livet att döden kan inträffa i alla åldrar.«

KRISTINA ODÉN, pensionerad psykolog som vikarierar på onkologimottagningen på Centralsjukhuset i Karlstad, aktuell med fyra utbildningsfilmer på temat: Döden. (INTRYCK)

BILD SVT

BILD ULRICA ZWENGER

»Vi människor är inte biologiskt anpassade för de nivåer av ojämlikhet som vi lever med i dag - i ett evolutionärt perspektiv är vår psykologi i stället frammejslad för små statuskillnader.«

TOR WENNERBERG, psykolog, i en essä på Dagens Nyheters kultursida.

BILD PRIVAT

»När någon begår en handling som har negativa konsekvenser för en annan är det väldigt vanligt att han ursäktar dem med olika trossatser.«

KATARINA GÖRTS ÖBERG, psykolog som arbetar med män som söker hjälp för sina sexuella beteenden, apropå våldtäkter på musikfestivaler. (EXPRESSEN)

BILD MIA CARLSSON

»Lite som att ha en godisskål på bordet hela tiden.«

MARTIN FORSTER, psykolog i Nyhetsmorgon på TV 4 om skärmtid för barn.

»Människan har en förmåga att skapa sig en vardag, hur märkligt det än kan låta. Och hon utvecklar också strategier för hur man ska kunna fly, och planerar för det.«

FILIP ARNBERG, psykolog vid kunskapscentrum för katastrofpsykiatri vid Uppsala universitet, till Sveriges Radio om hur Malisvensken Johan Gustafsson lyckades överleva fem år i fångenskap.

BILD PETER TEIGENE

Spaning om förälskelse

Vår älskande hjärna

»Jag åtrår dig, älskar dig, vill ha barn med dig«, säger vi. Passionen pulserar, begäret tycks oändligt. Förälskelsen, detta vidunderliga tillstånd, omfamnad och utforskad av konstnärer, författare och filosofer i alla tider; har gett upphov till otaliga verk och slutsatser. Ändå tycks vi bli lika förvirrat förvånade varje gång.

»Så här har jag aldrig känt! Måste vara ödet!«.

NYFÖRÄLSKADE HAR en fantastisk fantasirik förmåga att se symbolik i allt mellan himmel och jord, och få det att låta fullkomligt logiskt och relevant. I förälskelsen är allt möjligt. Vi och världen är ljuvlig, vi känner kärlek som vi aldrig gjort förr. Vi vill aldrig att den tar slut.

Men så en dag. Vi tappar lusten, innerligheten och tilliten, liksom viljan att bo och tänka framtid. »Kärleken tog slut«, förklarar vi och går skilda vägar. Tiden efter uppfylls vi av

grubblrier, groll. Och gammal sorg. Vi söker svar och letar mening i romaner, filmer, vi ältar och tvivlar. Inte ens de av experter noggrant ihop-matchande paren i tv:s *Gift vid första ögonkastet* lyckas förbli lyckliga i alla sina dagar.

SÅ VAD ÄR DÅ KÄRLEK? Vad visar forskningen?

Kärlek är och behöver: passion, intimitet och kompromiss, menar den amerikanske psykologen Robert Sternberg, som skapat en modell om kärlek/relationer. Beroende på grad av styrka i denna treenighet har han funnit sju olika kärlekar.

»Love is what's left when falling in love disappears«, menar Håkan Fischer, professor i biologisk psykologi vid Stockholms universitet, som forskar om kärlek i hjärnan. Ett forskningsfält på stark frammarsch, enligt professorn, som anser att Sternberg-triangeln är en förutsättning för forskningen.

En annan är att se för-

älskelse ur ett evolutionärt perspektiv. Det finns ett skäl: att säkra släktets överlevnad.

Trots den glädjedödan, lyckas Fischer närmast passionerat förmedla den bakomliggande uråldriga biokemin bakom förälskelsen: hur frigörande hormoner och deras intimt sammanflätande med signalsubstanser styr beteenden, drifter och anknytningsmönster. Men allt är inte biokemi, understryker Fischer. Vår förmåga att uppleva och nå passion, kärlek och att knyta an beror även på arv, miljö och uppväxt. Och, vill jag tillägga, möjligheten att läka och bearbeta såriga anknytningsmönster, och trasiga relationer!

Jag ser med spänning fram emot Fischers forskning, men kan inte låta bli att fundera på vilken roll slumpen spelar. För utan tur och tillfälligheter skulle många älskades vägar aldrig ha korsats.

Är inte det kärlek, så säg?

• Kajsa Heinemann

Tre böcker om kärlek

Argonauterna

MAGGIE NELSON
MODERNISTA, 2016

Uppkäftigt frank och fruktansvärt smart; rik med filosofiska hänvisningar och andra

litterära djupdykningar. Maggie Nelson skriver politiskt om kärlek, sex, lust och om kroppars förändring;

hon gör upp med såväl den binära könsuppdelningen som moderskapets inskränkta roll.

Kärlekens väg

ALAIN DE BOTTON
VOLANTE, 2017

Vad händer efter förälskelsen? *Kärlekens väg* handlar om en relation som inleds

med passion, äktenskap, svår kris och sedan hur de lyckas hitta ut ur krisen och skapa en och djupare kärlek. Här

blandas fiktion med filosofi och psykologins anknytningsmönster. Hoppingivande.

Berättelse om ett äktenskap

GEIR GULLIKSEN
WEYLER FÖRLAG, 2016

Provocerande närstudie om ett äktenskap i sönderfall. Jag tror det handlar om det manliga

berättarjagets passiva och på samma gång possessivt manipulativa beteende. Han, iklädd en klassisk

kvinnoroll, är livrädd att mista sin fru, det bemästrar han genom att ta kommandot över hennes liv och njutning. Uppmuntrar henne flitigt att ha sex med andra, och sedan berättar om det. Det slutar med att hon blir kär i en annan och lämnar honom. Såklart. Sorglig men också hoppfull läsning. Det går att lämna.

Psykolog – kommunernas nya riskyrke

Psykologer inom kommuner och landsting blir oftare långtidssjuka än genomsnittet. Det visar nya siffror som AFA Försäkring tagit fram åt Psykologtidningen.

– Freda din kalender, råder Kristina Taylor, ordförande i Psykologförbundets Etikråd.

Text Lennart Kriisa

Sjukfrånvaron fortsätter att öka i Sverige, även om den inte längre ökar lika snabbt som under de senaste åren, visar den senaste arbetsskaderapporten från AFA Försäkring.

Och psykologerna är särskilt drabbade, visar siffror som AFA Försäkring tagit fram åt Psykologtidningen. Sedan år 2015 blir psykologer och psykoterapeuter oftare långtidssjuka än genomsnittet för kommuner och landsting.

– Jag är inte ett dugg förvånad, det här är signaler som vi har uppfattat under lång tid, säger Kristina Taylor, ordförande i Psykologförbundets Etikråd.

Som kursledare för etikutbildningen under specialistutbildningen har hon mött hundratals psykologer. Varje år har de blivande specialisterna fått presentera en yrkesetisk frågeställning från sin vardag. Under 2009 var tre av fyra frågor kopplade till patienten, oftast handlade de om integritet och sekretess.

– Nu handlar tre av fyra frågor om strukturella utmaningar. Trycket har ökat på arbetsplatserna och psykologerna kommer i kläm, säger Kristina Taylor.

Antalet frågor till Etikrådet har också ökat sedan hon blev ledamot år 2009, från runt 100 till 150 frågor per år. Många handlar om de yrkesetiska utmaningarna när ramarna blivit allt snävare.

– Arbetsgivarna bestämmer hur många tillfällen patienten ska få träffa en psykolog och vilken behandling som ska erbjudas. Tidigare kunde psykologerna själva styra innehållet och omfattningen på patientarbetet.

Kristina Taylor får också höra många berättelser om hur psykologerna försöker kompensera för brister i strukturerna, att de klämmer in patienter när de själva behöver tid för återhämtning, reflektion och administration.

– Säg att du har en patient med mycket större behov än vad som

KRISTINA TAYLOR

kan erbjudas, köerna är för långa och patienten uppfyller inte heller kriterierna. Då är det lätt hänt att du tar av tid som är avsedd för andra viktiga saker, du lappar och lagar, sedan rasar allt samman.

Hon råder psykologerna att i stället bli mer transparenta gentemot patienterna, att beskriva verksamheten och presentera vad som kan erbjudas.

– Att beskriva förutsättningarna är inte att vara illojal mot arbetsgivaren utan att vara transparent. Diskutera också inom verksamheten om det finns andra varianter kan utvecklas för den patientgrupp som inte får vad som behövs, säger Kristina Taylor.

Hon anser också att psykologen oftare ska säga nej till arbetsgivaren. Då bollas ansvaret tillbaka till arbetsgivaren.

– Om arbetsgivaren säger att du ska göra saker som du känner att du inte hinner med, då får du väl helt enkelt låta bli att utföra dessa. Det behöver inte vara så dramatiskt, var

Antal långa sjukfall* per 1 000 sysselsatta

* Sjukfall som varar tre månader eller längre. Källa AFA Försäkring

bara tydlig med vad du kan och inte kan göra, säger hon.

Elinor Schad, 2:e vice ordförande i Psykologförbundet, har träffat många psykologer som vittnar om brister i arbetsmiljön, från neddragningar till att det blivit svårare att få regelbunden handledning. Att yrkesföreträdaren försvinner vid omorganisationer eller chefsbyten

är också omtalat bland framför allt landstingspsykologer.

– Utan yrkesföreträdaren för-lorar de anställda sin röst och det påverkar förstås arbetsmiljön, säger Elinor Schad.

Mest vill hon framhålla den nya föreskriften om organisatorisk och social arbetsmiljö från Arbetsmiljöverket.

– Om den tillämpades som det

är tänkt, det vill säga i samverkan mellan arbetsgivare och anställda, då skulle färre bli sjukskrivna, säger Elinor Schad. ●

►► Nästa sida:

Linnea fick utmattningssyndrom klassat som arbetsskada.

»Jag tappade bort lojaliteten mot mig själv«

Långtidsjuka psykologer. Linnea är en av få som fått utmattningssyndrom klassat som arbetsskada. Hon gav järnet för att lösa en kris på jobbet och sov två-tre timmar per natt. Sedan kom minnesluckorna och kollapsen.

Text Lennart Kriisa

Linnea har varit sjukskriven i flera år och undrar om hon någonsin kommer tillbaka i arbete. Vardagen klarar hon numera någorlunda, bara det är helt tyst och lugnt omkring henne. Det sociala umgänget har hon dragit ner till ett minimum.

– Jag kan bara umgås med människor som inte förväntar sig något av mig. Att delta i en konversation som kräver att jag minns vad den andre har berättat, det gör mig väldigt trött.

Den nedsatta minnesfunktionen är ett bestående men, likaså sömnproblemen. De kroppsliga symtomen finns också kvar; tyngden i bröstet, domningar och stickningar i armar och ben. Om hon känner sig orolig ökar stresskänsligheten.

– Då kan en tvätt med tre maskiner försätta mig i kris, berättar hon.

Med gympa, yoga och meditation har hon försökt återfå sin tidigare kapacitet, lätta på ångesten och bli kvitt självmordstankarna. Medicineringen gav ingenting, däremot samtal med en psykoterapeut. Men vägen för att komma tillbaka i arbete känns fortfarande lång. Under alla rehabmöten har Linnea varit öppen för lösningar, kanske hade hon klarat något

BILDSTOCK

lugnt skrivarbete, men svaret har blivit att det är stressigt överallt på arbetsplatsen. Ett erbjudande om att ingå i ett projekt som åskådare, utan egna arbetsuppgifter, tackade hon nej till. Tanken var att Linneas tidigare chef skulle bli hennes handledare.

– Det var ju den chefen som lät mig bli utbränd, säger hon.

Problemen började när Linnea fick en tjänst som biträdande enhetschef. Arbetsuppgifterna radades upp, men Linnea fick svårt att hitta sin roll. Hon kände inte att hon hade mandat att fatta egna beslut, samtidigt var hennes chef upptagen med att fokusera på helheten i verksamheten. Linnea efterlyste

Bara var femte som varit frånvarande från jobbet för skada eller sjukdom relaterad till arbetet anmäler detta till Försäkringskassan. Under 2016 gav Försäkringskassan bifall till 203 anmälningar om arbetsskada på grund av psykisk sjukdom. 909 fick avslag.

tydligare ramar för arbetet, men fick inget gehör.

– Det gick inte att prata öppet om problemen, och när det inte gick blev jag hämmad, gnällig och passiv.

Linnea hade svårt att prioritera under det administrativa trycket, hon jobbade på hela tiden som om läget var akut. Samarbetet med chefen försämrades och Linnea föreslog att de skulle gå i handledning tillsammans, då skulle de kunna prata öppet och konstruktivt. Men handledningen gav inte något resultat, arbetet kändes fortfarande tungt och arbetsmiljön havererade.

– Det sattes inga gränser för olämpligt beteende på arbetsplatsen, som gråtattacker, att springa ifrån konferensrummet eller föra diskussioner i affekt, säger Linnea.

Hon kände ett allt större behov av återhämtning, särskilt eftersom hon delade arbetsrum med sin chef. Personal kom ständigt i rummet och chefens olika telefoner ringde om varandra. Men att få ett eget rum blev aldrig av och Linnea kollapsade.

– Ingen tid fanns för reflektion eller att stötta personal, inte heller att följa behandlingarna ordentligt, vilket var det allra viktigaste för mig. Jag är ändå utbildad till psykolog, inte administratör, säger hon.

Försäkringskassan har godkänt

hennes arbetsskada och anser att det finns ett direkt samband mellan hennes utmattningssyndrom och arbetsplatsen. Ekonomin är därmed räddad, men sårn är fortfarande djupa efter vad hon upplevt.

– Jag tappade bort lojaliteten mot mig själv, mina behov och mina övertygelser. Hade jag kunnat känna mig fri på arbetsplatsen, inte slitits mellan olika lojaliteter mot personal, ledningen och patienter, då hade många problem kunnat hitta sin lösning mycket snabbare, säger hon. ●

Fotnot: Linnea är ett fingerat namn.

SARA RENSTRÖM

Uttalande >

Inte okej att »bota« homosexualitet

Sveriges Psykologförbund avråder kraftigt psykologer att genom psykologisk behandling försöka förändra klienters kön eller sexuella identiteter. Att försöka ändra klientens sexuella läggning är »inte förenligt med aktuell kunskap och internationella professionella riktlinjer och kan skada klienten«, skriver Sveriges Psykologförbund i sitt uttalande.

– Vi önskar innerligt att det vore fullständigt överflödigt att ens behöva påpeka det vi säger i vårt uttalande, men eftersom behovet fortfarande finns är vår förhoppning att det lyser upp de mörka hörn av okunnighet som kvarstår, säger Sara Renström, ledamot i Psykologförbundets förbundsstyrelse, till Psykologtidningen. / LK

Oavsett ursprung >

Förbundet kräver allas rätt till vård

Asylsökande, papperslösa och EU-medborgare i Sverige ska ha rätt till vård efter behov och på lika villkor, oavsett ursprung och rättslig status. Det anser ett tjugotal vårdorganisationer bakom »Rätt till vård-initiativet«, som i ett

nytt ställningstagande uppmanar regering och riksdag att tydliggöra lagstiftningen.

Kristina Taylor, psykolog och ordförande i Etikrådet, välkomnar att Psykologförbundet står bakom kravet. Anledningen är dubbel.

– Den otydliga lagstiftningen drabbar dem som befinner sig i en humanitär kris och där mänskliga rättigheter systematiskt sätts på undantag. Samtidigt är det en arbetsmiljöfråga då psykologer tvingas till en svår moralisk position. / KH

Efter 11 september >

USA-psykologer inför rätta för tortyrmedverkan

Två amerikanska psykologer, James Mitchell och John Bruce Jessen, ställs inför rätta för deras påstådda medverkan i CIA:s tortyr av fångar efter terrorattacken den 11 september 2001.

De anklagas för att ha hjälpt CIA att utveckla

JAMES MITCHELL

förhörsmetoder som inkluderade olika former av tortyr. Verksamheten

ledde till att psykologerna bildade ett företag som arbetade åt CIA och som totalt drog in över 80 miljoner US-dollar.

Psykologernas advokater invänder att de två psykologerna inte kunde påverka hur deras konsulttjänster kom att användas av CIA.

Rättegången är planerad att inledas i september, uppger New York Times. / PÖ

BILDOLOVHÖLTEN

Läs »Jag är en politisk bomb«, en längre intervju med Haydar Adelson i PT nr 3/2017.

FRÅGOR TILL HAYDAR ADELSON

psykolog och ordförande för Stockholm Pride

Blev Pride 2017 som du hade hoppats?

– Jag har lite svårt att summera, är fortfarande omtumlad och trött, men så stolt och glad! Tänker mycket på alla människor som kom fram och berättade sin historia, på glädjen och alla fina ord. Och på volontärerna. Utan de 614 eldsjälarna skulle Pride inte finnas.

Du ville även föra in allvar, inte minst i ditt invigningstal. Varför?

– Det är fantastiskt att vi i Sverige kan ha en Pride-festival, men det skulle kännas främmande att inte belysa den allvarliga situationen som många hbtq-personer befinner sig i runt om i världen. Det är fruktansvärt och det oroar mig. Vi har kommit långt, men har fortfarande en lång väg kvar att gå.

Vad händer nu?

– Först ska vi utvärdera Stockholm Pride och sedan börja planera Europride 2018, där jag ingår i ledningen. Det finns många utmaningar som behöver lösas. Det är fyra parter, Stockholm Pride, West Pride, Stockholm och Göteborg, som ska ro skeppet i hamn, vilket kräver omstrukturering och bra samtal. Jag hoppas att med mina kunskaper som organisationspsykolog kunna bidra till att vi kommer överens.

/ KH

1500

Var tredje skolpsykolog uppger sig ha ansvar för fler än 1 500 elever, visar en undersökning från yrkesföreningen Psifos. Undersökningen presenterades under Psykologförbundets seminarium i Almedalen. Bara var tredje skolpsykolog visade sig ha färre än tusen elever, och en tredjedel har 1 000-1 500 elever. Psykologförbundets riktmarke är 500 elever per skolpsykolog.

TEMA

Skol

Utreda eller arbeta förebyggande?

Skolpsykologens otydliga uppdrag skapar en spretig praxis beroende på huvudman, tradition och ideologi.

»Lärarna är vår viktigaste målgrupp«, säger skolpsykologen Tuija Lehtinen i Haninge och får stöd av sin skolledning.

»Ett svek mot barnen att inte utreda«, säger skolpsykologen Babe Strömberg i Lund.

Nu kommer yrkesförening Psifos med nya enande riktlinjer.

dilemmat

»Vår målgrupp är främst lärarna«

Skolpsykologerna i Haninge har lyckats föra in psykologin i klassrummet. –Vårt huvuduppdrag är att öka lärarnas relationskompetens, säger skolpsykolog Tuija Lehtinen. Text Peter Örn

För ett tiotal år sedan var Haninge rubrikernas kommun som en av Sveriges sämsta skolkommuner sett till elevernas resultat.

Personalomsättningen var hög, inte minst bland psykologerna, och elevhälsan underbemannad med skolpsykologer som satt fast i högar av elevutredningar.

– Vi var som portvakter för remisser till Bup, säger Tuija Lehtinen.

Gjorde skolpsykologerna anspråk på att ta en större plats i organisationen möttes de av motstånd.

– Vi fick kämpa oss in. Okunskapen om skolpsykologernas roll och kompetens var då stor bland både lärare och skollledning.

Sedan hände ett par avgörande saker. Skolförvaltningen antog ett policydokument med innebörden att det aldrig var den enskilde elevens fel om eleven inte nådde målen i läroplanen. Ansvaret var alltid skolans, det var där förklaringarna till misslyckanden skulle sökas. Strax därefter, 2010, kom den nya skollagen. I den framgick tydligt att en av elevhälsans viktigaste uppgifter var att arbeta hälsofrämjande, inte hälsovårdande. Skolpsykologernas fokus skulle ligga på kunskapsmål och inte på sjukvårdande mål.

– Det gav oss ramarna för att utveckla

skolpsykologens roll till vad den är i dag i Haninge. Vårt huvuduppdrag är att öka lärarnas relationskompetens, att bygga kapacitet i klassrummet, och det är inte längre någon som ifrågasätter vår roll i organisationen. Vi är välkomna överallt, säger Tuija Lehtinen.

Haninge kommun har fortfarande en stor andel utlandsfödda med ofta låg utbildningsgrad och antalet nyanlända som lämnade nian var våren 2017 rekordhög 8,3 procent. Men trots det visar Haninges skolor nu bra resultat och personalomsättningen bland skolpsykologer har helt stannat av.

En bidragande faktor har varit förstärkningen av den centrala stödavdelningen med skolläkare, skolpsykologer och specialpedagoger, i kombination med nya arbetssätt. Dessutom har psykologerna haft ett starkt stöd från både skollledning och chefen för den centrala stödavdelningen, som själv har en lång bakgrund som skolpsykolog.

– När jag började som skolpsykolog i Haninge 2008 fanns det fyra skolpsykologtjänster. Nu har vi nio tjänster, varav en arbetar mot förskolan, säger Tuija Lehtinen.

Tillsammans med kollegan Jenny Jakobsson Lundin kom hon 2016 ut med boken *Psykologi för klassrummet* (Läraryr-

laget), där de beskriver hur psykologisk kunskap kan användas av lärare i de utmaningar de till vardags ställs inför. För det är lärarna, inte eleverna, som är skolpsykologens viktigaste målgrupp. Det är båda överens om.

– Det är lärarna som möter eleverna dagligen. Att med psykologisk kunskap hjälpa läraren att hitta rätt verktyg och bidra till bra relationer mellan lärare och elever har en större positiv effekt än om enskilda elever får ett psykologsamtal kanske en gång per månad, säger Jenny Jakobsson Lundin.

När skolpsykologen ändå träffar elever är det som regel tillsammans med lärare eller annan skolpersonal.

– Som psykolog kan jag då ställa annorlunda frågor än läraren och kanske öppna lärarens ögon för nya tankesätt. Vi har också en större medvetenhet än lärarna om hur själva språket påverkar samtalet, menar Tuija Lehtinen.

Enskilda psykologutredningar görs när det finns tydliga indikationer på intellektuella funktionsnedsättningar, det som kallas särskoleutredningar. Under 2016 gjordes 36 sådana utredningar, 2015 var antalet 22. Då handlar det om ett elevunderlag på totalt cirka 11 000 grund- och gymnasieskoleelever i Haninge kommun.

– Det är främst den diagnosen som är

Att bidra till bra relationer mellan lärare och elever har större effekt än samtal med enskilda elever, anser skolpsykologerna Tuija Lehtinen och Jenny Jakobsson Lundin.

intressant för skolan eftersom dessa elever följer grundsärskolans läroplan. Skolan måste hålla ögonen på sin boll: elevhälsans uppgift är skolrelaterade frågor, inte utredning och sjukvård, och vi är helt överens om att vi inte ska vara första linjens psykiatri, säger Jenny Jakobsson Lundin.

Men det är också en resursfråga, förklarar hon.

– Visst, hade vi haft ännu mer resurser skulle det ju inte vara negativt att vara mer synliga även för eleverna. Men går vi in i enskilda elevärenden och arbetar under hälso- och sjukvårdslagen måste vi föra journal etc. Det händer att vi gör det men då måste man vara medveten om att det tar mer tid i anspråk och att vi därför når färre elever.

Att som tidigare utreda exempelvis om svag begåvning kan ligga bakom en elevs koncentrationssvårigheter i skolan är orimligt, menar Tuija Lehtinen.

– Att göra en sådan utredning innan ärendet skickas vidare till Bup är både en resursfråga men också en fråga om vårt

»Det är orimligt att vi ska fungera som portvakter för remisser.«

uppdrag som skolpsykologer. Sådana utredningar bidrar sällan till någon förändring i skolan. Och även om problemen kanske härrör från skolan, som inte lyckats anpassa situationen till den enskilda eleven, är det orimligt att vi ska fungera som portvakter för remisser. Men självklart ska vi arbeta för att elever får de anpassningar de behöver, säger Tuija Lehtinen.

Det är främst som konsulter och utbildare skolpsykologerna i Haninge fört in psykologin i klassrummen. En vanlig arbetsdag kan handla om handledning i grupp, möten med skolledare och rektorer och metodimplementering och kanske att bistå pedagoger för att lösa enskilda dilemman eller hantera en klass som blivit stökig. Både Jenny Jakobsson Lundin och Tuija Lehtinen upplever att den förändrade skolpsykologrollen lett till att de i dag kan använda hela det kompetensspann som grundutbildningen innehöll, allt från utvecklingspsyko-

»Skolan är som en godisbutik för en psykolog.«

logi till organisationspsykologi och arbetslivets psykologi.

– Det är först som skolpsykolog jag känt det. Skolan är som en godisbutik för en psykolog, säger Jenny Jakobsson Lundin.

Två specifika metoder har fått en särskild ställning bland skolpsykologerna i Haninge: *Collaborative & Proactive Solutions* (CPS) för grundskolan och *International Child Development Programmes* (ICDP), även kallat vägledande samspel, för förskolan (se separat artikel om CPS och ICDP i Haninge). Båda metoderna bygger på att genom ett ändrat förhållningssätt utveckla samspelet mellan lärare och elever, och vid CPS även lösa problem hos enskilda elever. Haninge är en av tre kommuner i landet som nu systematiskt inför CPS i hela grundskolan. De övriga är Uddevalla och Ekerö.

– Vi implementerar inte bara en metod utan förändrar en kultur och ett förhållningssätt. Det svåraste har varit att verkligen få spridning på metoden, skolan är otroligt »förändringsskadad« och det finns forskning som visat att 80 procent av alla beslutade förändringar har fallerat. Vi vill inte bidra till fler sådana misslyckanden, säger Tuija Lehtinen.

Sedan CPS började införas 2014 har ett stort antal skolledare i Haninge varit i USA och både fått träffa metodens upphovsman, barnpsykologen Ross Greene, och fått se hur metoden används i praktiken. Därefter har implementeringen underlättats och i dag har två av tre grundskolor tagit till sig metoden.

Både CPS och ICDP bygger på att utbilda pedagoger som sedan utbildar sina kolleger. ICDP, som är inriktad mot förskolan, utgår dock aldrig från enskilda elever med problem utan har hela sitt

fokus på ett hälsofrämjande arbete för att förebygga problem.

– Grunden i både CPS och ICDP är att alla barn utvecklas bäst när det befinner sig i goda relationer med sina nära vuxna. Men det är bara ett par exempel på hur psykologin får en allt starkare ställning i klassrummet. Vi fortsätter ju även att arbeta med konsultation och handledning vid enskilda elevärenden, konflikter, krishantering etc, säger Jenny Jakobsson Lundin.

Det finns ett växande intresse från lärarna att ta till sig skolpsykologernas kompetens som en del i arbetet för att uppnå kunskapsmålen, upplever både Tuija Lehtinen och Jenny Jakobsson Lundin. Men det handlar om två olika kompetensområden och de är noga med att inte försöka presentera färdiga lösningar.

– Vi ska hjälpa lärarna att hitta sina egna verktyg att användas på rätt sätt. Ju svårare problem det handlar om desto viktigare är det att hitta relationsnycklarna. Som psykologer har vi väldigt stor nytta av den kunskap vi har om exempelvis förändringsprocesser, säger Tuija Lehtinen.

Jenny Jakobsson Lundin brukar även hålla vissa tider i schemat öppna för

lärare som själva vill boka tid och tala om elevärenden.

– Läraryrket är ganska ensamt och många vill ha stöd. Jag upplever att det finns en stor nyfikenhet för vad vi kan bidra med och det förekommer inget negativt revirtänkande. Det är viktigt att vi psykologer behåller respekten för lärares specifika kompetens.

En styrka har varit att Haninge har en samlad psykologgrupp, tror de båda. Förutom att det bidragit till »en härlig gruppdynamik och en stark gemenskap« har det lett till en professionsutveckling som skulle vara svår att åstadkomma för en ensam skolpsykolog på en enskild skola och under ledning av en rektor.

– Jag tror det då skulle vara svårare att arbeta meningsfullt på lång sikt. Naturligtvis handlar det om vilken inställning den enskilde rektorn har, men risken är större att skolpsykologen får agera brandsläckare i stället för att jobba långsiktigt. Det ger en styrka att ha flera kolleger i ryggen; det skapar en känsla av att vi måste leverera och att stå för vår breda kompetens som psykologer, säger Jenny Jakobsson Lundin. ●

Collaborative & Proactive Solutions (CPS)

- Riktat sig till lärare/pedagoger och föräldrar.
- Används för barn med anpassningsproblem eller problem med lärandet.
- Målsättning: att utveckla samspelet barn-vuxna och lösa problem för enskilda elever med hjälp av ett förändrat förhållningssätt (utgår från att barn betar sig på ett bra sätt om de har förmågan till det) och strukturerade samtal.

International Child Development Programmes (ICDP)

- Kallas i Sverige även för Vägledande samspel.
- Riktat sig till förskolepedagoger och föräldrar.
- Används för att förebygga problem hos barn i förskoleåldern.
- Målsättning: Utifrån salutogena principer utveckla samspelet mellan barn och vuxna.

Boken *Psykologi för klassrummet*, 2016, av Jenny Jakobsson Lundin och Tuija Lehtinen.

Målet är att förändra förhållningssättet till barnen

Både CPS (Collaborative & Proactive Solutions) och ICDP (International Child Development Programmes) handlar i grunden om ett förändrat förhållningssätt till barnen. Men CPS är också en strukturerad samtalsmodell för att hantera problem hos enskilda elever och används ofta vid någon form av anpassningsproblem, som återkommande sena ankomster till klassrummet, men även vid problem med lärandet.

Vid CPS spelas samtalen mellan lärare och elev in, psykologen lyssnar sedan igenom och ger skriftlig feedback till läraren. Lärares frågor ska ställas på ett sådant sätt att eleven med egna ord beskriver problemet. Samtalet kan pågå upp till 30–40 minuter och ibland leder det till att eleven öppnar upp sig för annan underliggande problematik. CPS bygger i stor utsträckning på traditionell samtalsmetodik.

Evidensen för CPS är relativt god, det finns RCT-studier med CPS för barn med trotssyndrom och med goda resultat.

ICDP, eller vägledande samspel, vänder sig främst till förskolepedagoger och föräldrar. Metoden bygger helt på salutogena principer där det goda samspelet mellan barn och pedagoger är avgörande för barnens hälsa och utveckling i förskolan. På så vis minskar risken att problem uppstår i verksamheten. De största positiva förändringarna som pedagogerna rapporterat har gällt barn med stora behov i förskolan.

I Haninge har skolpsykologerna arbetat med vägledningsgrupper, fem till sju förskolepedagoger i varje grupp, där de under ett antal kurstillfällen gått igenom olika teman som karaktäriserar det goda samspelet. Psykologerna arbetar i stor utsträckning med erfarenhetsbaserade övningar och mellan kurstillfällena får pedagogerna praktisera samspelets temana i sin verksamhet. Psykologerna finns med och ger feedback på pedagogernas erfarenheter.

ICDP är till skillnad från CPS ingen metod utan snarare ett förhållningssätt. Den kunskap som psykologerna förmedlar filtreras genom pedagogernas unika stil och professionalitet. Under vägledningen bryter man ner det goda samspelet i sina beståndsdelar i termer av positiv bekräftelse och delad uppmärksamhet, man ger mening och sammanhang åt det man lär sig tillsammans och övar på hur besvärliga vardagssituationer kan hanteras.

Allt fler förskolechefer i Haninge har hört av sig och vill att skolpsykologerna ska hålla vägledningsgrupper. Under hösten görs därför en stor utbildningsinsats med utbildning av vägledare i varje förskoleområde. Förhoppningen är att på sikt nå all personal. ● Peter Örn

Haninge satsar på skolpsykologer

När skolledningen i Haninge bestämde att psykologerna skulle arbeta på ett nytt sätt fick den goda skäl för att anställa fler.

Text Peter Örn

När vi bestämde att psykologerna skulle arbeta på ett nytt sätt fick vi goda skäl för att anställa fler skolpsykologer. Det säger Patrik Lönn, chef för centrala stödavdelningen i Haninge.

Det hade sedan i början av 2000-talet funnits en önskan om att förändra skolpsykologernas uppdrag i Haninges skolor, berättar Patrik Lönn, som själv arbetat som skolpsykolog i Haninge och nu leder den centrala stödverksamheten för samtliga skolor.

– **Men vi satt fast** i gamla traditioner och förväntningar på hur skolpsykologer skulle jobba. Den nya skollagen, där det framgick att

de skulle arbeta hälsofrämjande och förebyggande, betydde mycket för att få till en förändring, säger Patrik Lönn.

Fler psykologer anställdes och de fick en viktig roll, i kraft av deras specifika kompetens, för att successivt öka kvaliteten i verksamheten, berättar grundskolechefen i Haninge, Lina Axelsson Kihlblom.

– Psykologerna har en insikt och kunskap om hur olika faktorer kan påverka verksamheten som vi inte har, de bidrog till en ökad dialog och började arbeta med lösningar. Det handlar mycket om vilken kultur som råder på skolan, det måste finnas en vilja att släppa in och »bli vän« med psykologen, att ta del av hur de tänker. Det är ingen

som har patentlösningar, säger Lina Axelsson Kihlblom.

Inom ramen för det nya hälsofrämjande uppdraget har psykologibaserade metoder som CPS och ICDP (se separat artikel) införts. Men det är ingen självklarhet att skolan tar emot nya metoder med öppna armar, berättar biträdande grundskolechef i Haninge, Pär Olsson. Han var tidigare rektor i en skola i Botkyrka utanför Stockholm.

– Redan då jag var rektor kom jag i kontakt med CPS men det blev mest att vi naggade i kanten på metoden. Det är inget som kan läggas på verksamheten uppifrån, vår vinstlott i Haninge var att vi fick träffa upphovsmannen i USA och besöka skolor för att se hur den fungerar i praktiken. Det visade verkligen vilken kraft som finns i metoden och ledde till att våra rektorer ville ta till sig den. Nu är vår ambitionsnivå hög; alla, även måltidspersonal, vaktmästare och annan skolpersonal ska känna till CPS även om man själv inte arbetar med metoden, säger Pär Olsson.

Även grundskolechefen Lina Axelsson Kihlblom understryker vikten av att visa att föreslagna förändringar fungerar i praktiken.

– Säger man »ny metod« i stället för »gör bättre« så finns det något konkret att greppa. Det handlar om att samarbeta på alla plan och med ett fokus, men då krävs verktyg som verkligen fungerar. ●

Fakta Haninge

● I Haninge kommun finns det 11 000 grund- och gymnasieskoleelever. Kommunen har ett 30-tal grundskolor, något fler förskolor samt ett par kommunala gymnasieskolor.

● Samtliga kommunala skolor har ett elevhälso- team som skolans rektor ansvarar för. Dessutom finns en central stödavdelning som arbetar mot samtliga skolor. På den centrala stödavdelningen finns skolläkare, skolpsykologer och specialpedagoger. Avdelningen har i dag nio skolpsykologtjänster, varav en enbart arbetar mot förskolan.

»Vår vinstlott var att besöka skolor i USA för att se hur psykologernas metod fungerar i praktiken.«

PÄR OLSSON

»Det måste finnas en vilja att släppa in psykologer och att ta del av hur de tänker.«

LINA AXELSSON
KIHBLBLOM

»Den nya skollagen betydde mycket för att få till en förändring.«

PATRIK LÖNN

»Ett svek mot barnen att inte utreda«

Skolpsykologen Babe Strömberg är kritisk till att många kolleger vill skala bort moment som bedömning och utredning.

Text Peter Örn

Tidigare arbetade Babe Strömberg på Bup i Hässleholm och en stor del av arbetet handlade om utredning och behandling av barn med autism och adhd, barn som bland annat remitterats från någon av kommunens skolor. Men sedan 1,5 år har hon »bytt sida«. I dag är hon skolpsykolog med ansvar för tre grundskolor i Lund med totalt drygt 800 elever, ett förhållandevis litet antal och inte så långt från Psykologförbundets rekommendation på en skolpsykolog på max 500 elever.

● I den nya skollagen framgår att elevhälsan främst ska arbeta hälsofrämjande och förebyggande. Men skolpsykologens uppdrag att genomföra psykologiska utredningar och bedömningar kvarstår, vilket bland annat framgår i Skolverkets Vägledning för elevhälsan och som senast reviderades 2016.

● I praktiken är situationen så pressad för många skolpsykologer att det är omöjligt att effektivt bedriva både ett förebyggande och hälsofrämjande arbete, och samtidigt få tid för utredningar och bedömningar av enskilda elever. I var fjärde kommun går det en skolpsykolog på drygt 2 200 elever, visar Psykologförbundets kartläggning från 2011. Genomsnittet i landet är en skolpsykolog på cirka 1 600 elever.

● Psykologförbundet har länge drivit frågan om en skolpsykolog per max 500 elever i grund- och gymnasieskolan för att elevhälsan ska kunna leva upp till regeringens intention om elevers rätt till psykologstöd.

– Jag kan förstå att det är svårt att få tid till utredning och bedömning av enskilda elever om man har ansvar för 1 500–2 000 elever. Samtidigt upplever jag att det finns en olycklig trend att vilja skala bort det uppdraget, att enbart framhålla psykologens konsultativa roll i organisationen. Som skolpsykolog ska jag ju bidra till en bra skolmiljö på både en individuell och organisatorisk nivå, säger Babe Strömberg.

Själv uppskattar Babe Strömberg att upp mot 10 procent av eleverna i hennes skolor kan behöva träffa henne för individuella bedömningar, vilka även innefattar informationsinhämtning från lärare och föräldrar. I tid avsätter hon omkring halva arbetstiden för enskilda elevbedömningar.

– VI SKA INTE SLÄPPA ifrån oss någon elev från lägre till högre årskurser utan att vi har bra koll på situationen, säger hon.

Det är psykologen som har kunskap om hur exempelvis autism tar sig uttryck och det är i skolan symtomen visar sig. Inte främst i hemmet eller på Bup. Därför är skolpsykologens bedömningar så viktiga, anser Babe Strömberg. Uteblir dessa riskerar barn som skulle behöva psykologhjälp att inte få det.

– Behandlingsinsatserna ligger naturligtvis på Bup, det är inte skolans uppgift. Men vi skolpsykologer måste ta fram bakgrundsdata, kunna föreslå vidare utredning

och guida familjerna rätt i vården. Som psykolog på Bup upplevde jag ofta att många remitterade barn hade ett otillräckligt underlag från skolpsykologen.

SKOLPSYKOLOGER SOM har ett allt för stort elevunderlag för att hinna med både ett förebyggande hälsoarbete och individuella elevbedömningar bör ta upp

den situationen med arbetsgivaren, anser Babe Strömberg, och vara tydlig med att vissa moment inte blir gjorda. På sikt måste målsättningen vara att öka psykologtäteten i linje med Psykologförbundets strävan.

– Det är ett hinder att situationen ser så olika ut för skolpsykologer runt om i landet, men också att ideologin bland skolpsykologerna gällande vårt uppdrag skiljer sig åt.

Men det kanske största hindret för att

uppnå förbättringar är den låga fackliga aktiviteten bland psykologer, tror Babe Strömberg, som själv har ett långt fackligt engagemang bakom sig som förtroendevald i bland annat Region Skånes psykologförening.

– Den här frågan måste lyftas på alla nivåer, i alla dialoger med arbetsgivare och andra parter, säger hon. ●

BILD: MODESTY, SOFRONENKOFF

»Det är ett hinder att ideologin bland skolpsykologerna gällande vårt uppdrag skiljer sig åt.«

BABE STRÖMBERG

Nu kommer riktlinjer för skolpsykologer

Skolpsykologen ska främst fokusera på skolans utbildningsuppdrag. Det framgår av förslaget till en kvalitetsmodell för skolpsykologer.

Text Peter Örn

Det har tidigare inte funnits någon tydlig beskrivning av vad skolpsykologer ska bidra med, säger psykologen Jonas Olsson som på uppdrag av Psykologer i förskola och skola (Psifos) leder arbetet.

Skolkuratorer har det, liksom skolsköterskor: riktlinjer för vad de förväntas bidra med inom skolan. Men för skolpsykologer har det saknats, vilket har bidragit till en spretig bild av skolpsykologernas uppdrag. Det drabbar såväl psykologerna som skolpersonalen i övrigt.

– Ska elevhälsans skolpsykologer syssla med någon form av »semi-klinisk« eller »vårdförberedande« verksamhet, eller fokusera på skolans utbildningsuppdrag och lägga tyngdpunkten på förebyggande och hälsofrämjande arbete? Nuvarande stöd- och vägledningsdokument är för otydliga gällande det, säger Jonas Olsson på barn- och elevhälsan i Uddevalla kommun.

Den otydliga bilden av vad skolpsykologerna ska arbeta med förstärks av att olika huvudmän tar egna initiativ gällande elevhälsan, skolan är i det avseendet en »oreglerad arena«. Det kan leda till olika förväntningar på psykologen beroende på var i landet skolan finns och vilken huvudman det handlar om, berättar Jonas Olsson:

– Förutom att vi i kvalitetsmodellen konkretiserar skolpsykologens uppgifter ska vi även lyfta fram vilka krav som kan ställas på huvudmännen för att skapa förutsättningar för psykologens arbete.

Strukturen i arbetsgruppens förslag till kvalitetsmodell är till stora delar hämtad från de riktlinjer som USA:s motsvarighet till Psifos, National Association of School Psychologists (NASP), haft sedan 1970-talet och som löpande har reviderats.

– Dessa har en grundstruktur som vi sökte efter. Sedan har vi haft tre utgångspunkter för vårt fortsatta arbete: de lagar och styrdokument som skolpsykologer har att förhålla sig till, skolverkets kvalitetsbegrepp samt professionens samlade kunskap och erfarenhet, säger Jonas Olsson.

Jonas Olsson vill ännu inte i detalj redogöra för modellens innehåll eftersom förslaget nu är ute på remiss och den slutliga versionen blir klar först under hösten. Men avsnittet om organisatoriska förutsättningar kommer bland annat att upprepa och förtydliga kravet på en heltidsanställd psykolog per 500 elever.

– Psykologförbundet har ju länge

drivit det kravet, men jag tror att vi kan få bättre gehör för det när vi nu samtidigt tydliggör vad skolpsykologen förväntas bidra med. Men det handlar även om huvudmannens ansvar att erbjuda resurser, stöd, kompetensutveckling och en god arbetsmiljö. Dessa krav blir lättare att ställa när psykologens uppdrag blir tydligt formulerat, säger Jonas Olsson.

Skolpsykologens uppdrag är enligt förslaget inte värd utan utbildning; att tillsammans med andra aktörer i skolan främst arbeta hälsofrämjande och förebyggande och att utbildningsmålen även ska vara i fokus för psykologen.

– Det försöker vi vara tydliga med i dokumentet och det är i linje med skollagens formulering. Men det är ju inte antingen eller, naturligtvis ska skolpsykologer även bidra till skolans arbete med att utreda enskilda elevers stödbehov. Att många psykologer kan fastna i för många individärenden är delvis en resursfråga och ett tryck från organisationen, och

»Det blir lättare att ställa krav när skolpsykologens roll blir tydlig.«

JONAS OLSSON

därför är formuleringar om huvudmannens ansvar så viktiga i dokumentet.

Svenska skolor har haft skolpsykologer sedan 1950-talet och det finns ofta en etablerad lokal kultur som nu kanske måste omprövas. Kvalitetsmodellen måste därför förankras väl. Redan 2015 tillsatte Psifos arbetsgruppen och den har haft flera möten med kontaktombud från hela landet, ombud som sedan själva ordnat lokala träffar med skolpsykologer och som bidragit med nya synpunkter till arbetsgruppen.

– **Vi har fått en bra bild** av vad medlemmarna tycker är viktigt och jag upplever att det förslag som nu har skickats till vår referensgrupp, i vilken det även finns representanter från Psykologförbundets styrelse, är väl förankrat hos skolpsykologer runt om i landet, säger Jonas Olsson.

Under Psifos kompetensdagar 6–8 september ska kvalitetsmodellen presenteras, med förslag från arbetsgruppen om att styrelsen får ta beslut senare i höst efter att slutliga synpunkter inhämtats. Därefter ska dokumentet spridas i två versioner: en mer omfattande och detaljerad, och en broschyrversion med de viktigaste punkterna som enkelt kan presenteras för huvudmän. ●

»Huvudmän har dålig koll på kraven i HSL«

SKOLPSYKOLOGENS huvuduppdrag är att arbeta hälsofrämjande och sker då inom ramen för skollagen. Men som regel krävs det ibland åtgärdande insatser på individnivå, kanske särskoleutredningar. Då gäller hälso- och sjukvårdslagen (HSL) med dess höga krav på journalföring, psykologiskt ledningsansvar, systematiskt kvalitetsarbete, avvikelserapportering etc.

För att underlätta för skolpsykologer som får ett ledningsansvar utifrån kraven i HSL har Psifos-nätverket Psykologer med ledningsansvar nu tagit fram ett dokument som ett stöd i det arbetet. Initiativtagare till nätverket, som i dag har ett 50-tal medlemmar, är psykolog Malin Öhman. Hon ingår även i Psifos styrelse.

– Kommuner som huvudmän har ofta dålig koll på vad som gäller för skolpsykologer när de arbetar utifrån HSL och då helt andra krav gäller än skollagens, trots att de flesta skolpsykologer gör det till och från.

DET VAR NÄR SKOLVERKETS och Socialstyrelsens gemensamma Vägledning för elevhälsan kom 2014 som det tydligare än tidigare framgick för arbetsgivarna att skolpsykologer också arbetar under HSL, berättar Malin Öhman.

– Men i skolan finns ofta inget system för avvikelserapportering, hur journalhanteringen går till etc och med allt fler psykologer som får ett kvalitetsledningsansvar har det uppstått ett ökat behov av vägledning i dessa frågor. Därför tog vi fram dokumentet Psykologer med kvalitetsledningsansvar för att underlätta skolpsykologernas arbete, säger Malin Öhman.

SOCIALSTYRELSEN HAR kompletterat HSL med föreskrifter om ledningssystem för ett systematiskt kvalitetsarbete. För de psykologiska delarna av elevhälsan ger ledningssystem en möjlighet att tydliggöra psykologernas arbete inom ramen för HSL, genom att definiera exempelvis olika delar i en psykologisk utredning, allt från uppdraget från rektor, samtycke och information till elev och föräldrar, till dokumentation och uppföljning. Frågan om ledningssystem och kvalitetssäkring är en del av innehållet i Psykologer med kvalitetsledningsansvar. Den beskriver även viktiga lagar, föreskrifter och vägledande dokument för psykologer inom elevhälsan, liksom erfarenheter och tips från psykologer som har arbetat en tid med ledningssystem. ●

Dokumentet finns på Psifos hemsida www.psykologforbundet.se/Psifos

Naomi Watts som psykologen Jean Holloway i *Gypsy*.

Kultursvepet **Psykologen på drift**

Gränslösa psykologer tar för sig

Om vi tidigare, med tv-serier som *In Treatment* fick inblick vad som händer hos psykologen, är fokus i fiktionen i dag snarare: Vad händer med psykologen?

För något har absolut hänt. Från den manchestersnälle, inkännande och närvarande (Gabriel Byrne) till gränslöst och kärnfamiljutråkade (Naomi Watts i *Gypsy*), hypnotiskt skräckinjagande (Catherine Keener i *Get out*) och den sexuellt utmanande matrixen (Maggie Siff i *Billions*).

Psykologen framställs nu onekligen som mer intressant och lockande, men också betydligt mer skrämmande. Och i allra högsta grad djupt oetisk i sin yrkesutövning.

Egentligen inget nytt under solen. Vi har sett det förr. Män som står stadigt. Kvinnor på gränsen till nervsammanbrott.

Att dessa psykologer är kvinnor är nog ingen tillfällighet. Snarare tvärtom. Det är själva poängen. Kvinnor inom kulturen, inte minst inom populärkulturen, som går utanför den traditionella

rollen har alltid uppfattats och skildrats som ett hot. Mot kärnfamiljen och rådande ordningens uppsättningar av tabu, moral och etik.

Här har manusförfattarna dubblat skräcken. Genom att kombinera rollen som normbrytande kvinna/mor/

»Psykologen framställs nu onekligen som mer intressant och lockande, men också betydligt mer skrämmande.«

hustru- och som gränsöverskridande psykolog med ansvar över klienters psyke och välbefinnande, blir hotet maximalt. Finns det något läskigare än en kvinnlig psykolog som spökar med din hjärna och leker med din sexualitet?

Förmodligen inte. Men handen på hjärtat: Visst är det betydligt mer underhållande än manchestersnälla män i fätölj – och framför allt: befriande att psykologer äntligen breder ut sig på den populärkulturella arenan.

● *Kajsa Heinemann*

Terapi i rutan

Gypsy

(2017, en säsong)

Amerikansk tv-drama om psykologen Jean Holloway (Naomi Watts), som söker spänning hos sina klienters anhöriga och inleder minst sagt opassande relationer.

In Treatment

(2008, tre säsonger)

Amerikansk (originalet från Israel) tv-drama om psykoterapeuten Paul Weston och hans terapissessioner med klienter.

Billions

(2016, säsong tre är beställd)

Amerikansk tv-drama som utspelas i New Yorks finansvärld och skildrar maktkamp bland högt uppsatta och välbärgade familjer; korruption och stridigheter, psykologi, sex och maktmissbruk.

Get out

(2017)

Amerikansk skräck/komedi-film om rasismens fula ansikte. Ett par, en svart man och en vit kvinna, besöker flickvännens förmögna föräldrar över en helg och dras in ett skrämmande spel. Har kallats »En svart mans mardröm i en vit mans värld«. Mamman, som är psykolog, hypnotiserar mannen och där och då börjar det riktigt kusliga.

»Unik inblick i det auktoritära psyket«

I november 1945 utnämndes den amerikanske psykologen G. M. Gilbert till fängelsepsykolog under Nürnbergprocessen 1945–1946, där tredje rikets högsta ansvariga ställdes inför rätta. De anklagades (och dömdes som beaktat) för bland annat brott mot freden och för brott mot mänskligheten.

I denna dagbok ges en ingående psykologisk skildring av de anklagade bakom kulisserna, deras inbördes relationer och hur de förhåller sig till de brott som begåtts. Det är också berättelsen om en psykolog med ett exceptionellt uppdrag.

GILBERT, SOM PRATADE flytande tyska, fungerade på uppdrag av domstolen som en informell samtalspartner likväl som bedömare av fångarnas tillräknelighet. Han träffade dem dag som kväll, helg som vardag. Det var ingen slump att Gilbert var i Nürnberg. Efter att ha sett koncentrationslägret Dachau hade han sökt svar på frågan om hur de män som genomdrivit ett industriellt massmord på judar, oppositionella och slavarbetare från öst, egentligen var funtade.

Av tyska civilister hade Gilbert fått otillfredsställande förklaringar: Blind lydnad och auktoritetstro hade fått till synes vanliga människor att begå vidriga handlingar. Så, vilka var männen de lytt?

De anklagade var både utbildade och bildade män ut borgerligheten, inte sällan musikutövare. Ironiskt nog var flera jurister. De wechsler-test Gilbert gjorde visade på högt intelligenta människor. Helt

enkelt manliga mönstermedborgare som var övertygade om att vissa människor inte hade rätt att leva.

Vilka konsekvenser dessa åsikter skulle få i praktiken hade de anklagade inte kunnat föreställa sig, menade de.

Gilbert är tydlig med sin övertygelse om de anklagades skuld (och har ibland svårt att dölja sin avsmak), antingen genom deras direkta handlingar eller genom försummelse.

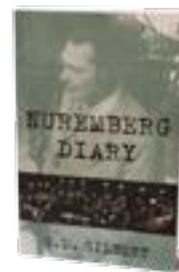
Nu har de att acceptera och förhålla sig till denna skuld.

REAKTIONERNA SKILJER sig dramatiskt åt: intellektuell acceptans och värdighet (Albert Speer), hysteriska religiösa uppvaknanden (Hans Frank), minnesförlost (Rudolf Hess) eller ett totalt förnekande genom att planera sitt ärofyllda eftermäle (Herman Göring, en marmorsarkofag).

Gilbert är en observant betraktare som ur de dagliga lunchsamtalen med de anklagade uttyder skiftande lojaliteter och krackelerande självbilder. För det går snabbt utför när dessa upphöjda män finner sig själva maktlösa och fråntagna folkets respekt.

Dagboken är en unik och nära inblick i det auktoritära psyket, en djupt fascinerande och provocerande bladvändare.

● Kristin Johansson, psykolog

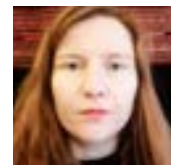

THE NUREMBERG DIARY
AV G.M. GILBERT
DA CAPO PRESS, 1947, 1995

Varför tipsar du om en bok som skrevs för 70 år sedan?

»Därför att den väcker frågor om medlöperi, auktoritetsbundenhet och människosyn, frågor lika aktuella i dag även om vi lever i ett annat sammanhang. Sedan råkar *Nuremberg Diary* vara en guldklimp för den historiskt intresserade psykologen, med

vardagliga och konkreta beskrivningar av en psykologs arbete under en avgörande rättegång. Gilbert hade ett mycket speciellt uppdrag, och dagens läsare kan säkert uppfatta flera situationer där han ställs inför etiska dilemman.« / KH

KRISTIN JOHANSSON
Psykolog på Arbetsförmedlingen
i Borås

»Jag har lyckats designa mitt liv så att min adhd snarare är en fördel. Men jag blev förvånad att jag blev så ledsen när jag fick diagnosen.«

Text Kajsa Heinemann Bild Ulrica Zwenger

Efterfrågad, uppskattad och fullbokad. Med en kalender utan luckor. Jenny Jägerfeld, psykolog, sexolog och Augustprisad författare, fyller alla dagar, kvällar, helger. Inte för att hon måste, utan för att så mycket är intressant och viktigt. Och roligt. Som att skriva böcker.

När hon inte författar medverkar hon som psykologisk expert i tv, radio och tidningar, hon arrangerar föreläsningar och skrivarkurser. Och en dag i veckan tar hon emot klienter på sin psykologmottagning.

I skrivande stund är hon dessutom mitt i »en logistisk mardröm«. Hon håller på att flytta, hemmet finns är nedpackat, »allt är kaos«.

Alltså. En utmaning att hitta tid och plats för en intervju.

Men lösningsfokuserad och angelägen som hon ju är hittar hon en lucka mellan ett klientmöte och en inspelning av podden »Supe-

rältarna«. Så vi strålar samman på stamstället Rival på Södermalm i Stockholm. Vi har exakt 1,5 timme på oss.

– Vi kör! Säger hon, spänner ögonen i mina och sätter tänderna i chokladwienerbrödet.

Vi ska prata om hennes adhd. Om diagnosen som hon fick för knappt ett år sedan, nyss fyllda 42 år. Om vägen dit, känslorna inför, under och efter den neuropsykiatriska utredningen. Men också om hennes diagnoskritik, och det enligt henne allt mer medikaliserade samhället.

Att hon, som psykolog och expert, nu väljer att berätta om sin adhd hoppas hon kan nyansera den många gånger bristfälliga och enkelsidiga synen på människor med adhd som finns i samhället.

– Egentligen har jag inget behov alls av att berätta för någon om min adhd. Känner inte att jag måste bekänna. Kanske skulle det varit svårare om jag var anställd, men nu är jag ju min egen så jag

JENNY JÄGERFELD

Psykolog, sexolog, skribent och expert i Svenska Dagbladet, Psykologiguiden, Modern Psykologi, radio och tv.

● Arrangerar med Jonas Mosskin samtalsserien »Psykologer läser böcker/ser film«

● Gör podden »Superäلتarna« ihop med Johanna Thydell.

● Fick Augustpriset 2010 för *Här ligger jag och blöder*.

● 2018 aktuell med böckerna *Comedy Queen* (Rabén & Sjögren), samt *Som en trojansk My little pony* (arbetsnamn) (Natur & Kultur).

behöver ju inte, säger hon och fortsätter:

– Jag skäms inte för min adhd, absolut inte. Att ha de här dragen som jag har, impulsiviteten, rastlösheten, svårigheter att koncentrera mig, är ju bara några egenskaper som en människa kan ha. Och alla behövs ju, de som driver på och de som drar i handbromsen. Mitt problem är att jag inte har den naturliga bromsen.

Som häromdagen. En typisk dag i Jenny Jägerfelds liv. Hon kastade sig mellan sex olika jobb-möten i stan, intervjuades av en journalist. Däremellan förberedde hon ett radioinslag till dagen därpå.

– Min absolut första impuls är att alltid säga: »Ja! Det måste vi göra! Kul!« Och eftersom jag maxar allt känner jag ingenting när jag är mitt upp i det. Först när jag kommer hem märker jag att jag är helt slut.

Så har hon alltid varit. Som ung var hon mer än vild, och totalt ▶

orädd. Hon reste ensam runt i Indien, lif-tade i Pakistan, jobbade som karaokeser-vitris i Spanien, testade droger. Nyfiken. Taggad. Alltid triggad och med drivet att vilja vidare.

– Jag har alltid varit en kicksökare. När jag var yngre tänkte jag att det måste hända saker hela tiden, hellre något dåligt än ingenting alls. Stiltje är det jag har svårast att stå ut med, även i dag. Nackdelen är att jag ibland utsatt mig för fara. Fördelen är att jag fått många erfarenheter.

I dag, som vuxen med två barn, är hon visserligen fortfarande orädd, nyfiken och en kicksökare. Rastlösheten och drivet finns där. Men som heltidsarbeta-nde ensamstående förälder finns även ett ökat behov av återhämtning. Att vila hjärnan från intryck, och uttryck. Hitta handbromsen.

Insikten krävde en knockout. Det var sommaren 2015. Jenny Jägerfeld hade precis anlänt till Marstrand för att hålla en skrivarkurs, nyss hemkommen från en jobbresa i USA. Hon minns hur allt plötsligt blev suddigt, luddigt. Hur synen gradvis började försvinna. Och sedan: en våldsam huvudvärk, som dova ihållande hammarslag mot tinningen.

Kursen fick ställas in, och Jenny Jägerfeld åkte till akuten, i tron att hon fått en hjärntumör.

– Det visade sig vara ett kraftigt migränanfall, utlöst av stress, konstaterade läkaren. Ett par veckor senare fick jag ett reumatiskt skov, vilket egentligen var omöjligt med tanke på alla mediciner jag äter.

Migränattacken blev början på en utredning. Inte så att hon varit omedveten om sin fysiska och verbala impulsivitet,

den gnagande rastlösheten. Men hon hade aldrig sett det som funktionsnedsättande – trots att det, enligt henne, krävts »hundra olika strategier« för att fokusera och kanalisera.

Helt avgörande var då hon fick veta att en nära anhörig precis fått en adhd-diagnos.

– Jag tänkte: »Har hon adhd?! Jag har ju mycket värre symtom!« Så jag började fundera och kom fram till att jag har problem med återhämtning. Jag vet inte när jag behöver vila, men det är också för att jag tycker återhämtning är tråkigt!

– Jag vet också att jag går på impuls, både i jobbet och socialt. Om jag sitter på en restaurang och ser någon jag känner utanför knackar jag på fönstret utan att ens tänka efter om jag vill prata med personen. Det kanske inte är så smart,

men ingen jättegrej. Men ändå. Jag går på impulsen.

Men även om hon är »mer rastlös och impulsiv« än många andra skulle hon aldrig låta det gå ut över en klient, understryker hon. I klientarbetet råder totalfokus. Detsamma gäller i rollen som psykologisk expert.

Tillbaka till utredningen. Jenny Jägerfeld tog sig till vårdcentralen, visade upp alla adhd-symtom, inte med flit förstås, men ändå. Glömde hörlurar, jackan och sedan något annat. Hon fick en remiss, väntade en tid. Blev kallad.

– Jag försökte svara så ärligt som möjligt. Naturligtvis! Varför annars göra en utredning? Men jag tror att det är ganska lätt att förstå hur man ska svara för att få en adhd-diagnos, om man bara vill ha medicin.

Ett par månader senare kom beskedet. Och fastän hon egentligen redan visste, blev reaktionen stark.

– Det var inte alls så okomplicerat som jag trott. Jag blev förvånad över hur

Jenny Jägerfelds tre bästa koncentrationstips

- **Ha bestämda tider för olika arbetsuppgifter, hålla tiderna.** »Inte dutta med tusen saker samtidigt.«
- **Arbeta med appen Be focused.** Hjälper en att hålla tiderna.
- **Jobba ihop.** I Jennys fall med författarkompisen Carl Cederström, »Vi fungerar som varandras överjag.«

»När jag var yngre tänkte jag att det måste hända saker hela tiden, hellre något dåligt än ingenting alls.«

ledsen jag blev. Många i min omgivning reagerade också med förvåning. Jag förstår dem. Jag är själv ganska skeptisk, hela samhället är så adhd-hajpat. Men det är nog bra med diagnos, utan riskerar jag att jobba ihjäl mig.

Fast egentligen förändrar inte adhd-diagnosen hennes liv så mycket, menar hon. Förutom att hon får adhd-medicin, och blivit mer uppmärksam på sina symtom. Hon är resursstark och har ett fungerande nätverk. Värre är det för barn som lever i dysfunktionella miljöer, utan stöd och resurser, och som bara får medicin, påpekar hon.

– Ofta är adhd-medicin det enda värdet erbjuder. Det är supermärkligt att de inte erbjuder andra hjälpmedel och förhållningssätt. Bara för att jag svarar bra på medicinen, gör inte alla det.

Hon är kritisk till att samhället allt mer präglas av diagnoser – att psykiatri allt mer tenderar att se människor mer som medicinska objekt.

– Det är problematiskt. Det finns en slags reduktionism som präglar psykiatri där allt handlar om gener, kemi och medicin. Vår psykiska ohälsa formuleras i diagnostermer och beskrivs som kemisk obalans i hjärnan och serotoninproduktion.

Mitt i samtalet ringer telefonen. Det är ett av hennes barn. Hon ber om ursäkt, går iväg. När hon återvänder fyller hon på läppstiftet och fortsätter där hon slutade.

– Det som tidigare ansågs vara personlighetsdrag diagnostiseras i dag. Om ett barn flänger runt, har svårt att sitta stilla, tänker vi genast adhd. Har någon svårt i sociala relationer har den asperger.

– Jag tror något allvarligt går förlorat när vi tror att det bara handlar om kemi i hjärnan. Vi missar att titta på samhället, vilka krav som ställs nu och som inte ställdes förr. Vad som behövs för att skapa ett samhälle som fungerar för alla – och inte tvärtom.

Diagnoser har en glidande skala, människor är olika. Visst förekommer en överdiagnostisering, men underdiagnostisering är ett minst lika stort problem, menar Jenny Jägerfeld.

– Det finns en utbredd oförståelse om adhd i samhället, i skolan och förskolan. När jag jobbade på Bup pratade vi om hur viktigt det var att ta reda på om det handlade om ovilja eller oförmåga. Det finns alldeles för många barn och unga i dag som inte kan sitta still och koncentrera sig, som bara får massa skäll och som verkligen skulle behöva en diagnos men som inte får en.

Som nybliven adhd-diagnostiserad har hon fått lite bättre syn på såväl sina resurser som svårigheter. Förutom medicinen, som hon tar vid behov, arbetar hon ofta och mycket med appen »Be focused« som, enligt henne, är som att »utlokalisera sitt överjag till en annan ort«.

– Jag har även drastiskt ändrat min metod att jobba. En del av min adhd är ju att jag blir så otroligt peppad på allt. Jag har ▶

Anna Bennich Karlstedt om sin vän och kollega

»Jenny är snabb i huvudet, otroligt kreativ, sprutar ur sig idéer och böcker.

Finns en psykisk flexibilitet som hos få, hennes ork är hög, inte minst i sociala sammanhang då orkar hon likt en tonåring. Baksidan är hennes svårigheter med gränsdragningar, att hon har för många uppdrag och sociala aktiviteter. Vila hamnar långt ner på skalan.

Jag blev inte särskilt förvånad över adhd-diagnosen, snarare nyfiken. Jenny har hög kredibilitet och alstrar så mycket gott att det knappast påverkar omgivningens syn negativt. Jag tror att de flesta tycker att det är skönt att en så kompetent och uppskattad person också är mänsklig, har sina strider. Det inger väl hopp om något.«

ANNA BENNICH KARLSTEDT, PSYKOLOG OCH FÖRFATTARE

svårt att sälla och få överblick över mitt arbetsliv. Jag vill egentligen skriva mer, men som ensamstående tvåbarnsmor måste jag också dra in pengar. Därför säger jag ja till korta jobb, som tar tid ifrån det som jag vill ska vara min kärnverksamhet, att skriva.

Det tydligaste resultatet av hennes nya sätt att arbeta är att hon nästa år är aktuell med två romaner; en för vuxna med arbetstiteln *Som en trojansk My little pony* (Natur & Kultur), och en för barn *Comedy Queen* (Rabén & Sjögren).

- Jag är väldigt glad att jag har lyckats designa mitt liv så att jag - för det mesta - kan ägna mig åt det som jag älskar mest, psykologi och att skriva. Jag känner mig väldigt privilegierad.

Tror du att synen på dig som psykologisk expert påverkas när du nu »kommer ut« med din adhd?

- Ja, kanske. Men hur? En mossig för-

dom är att psykologer har störst problem själva. Det skulle möjligen förstärka den myten, men det får man ju bara motbevisa. Kanske tänker folk att det skulle vara svårare att gå till en psykolog med adhd, att jag saknar eftertanken och pratar på helt impulsivt eller så. Nu tycker jag ju inte att jag gör det, säger hon och fortsätter:

- Men alla är olika. Klienter är olika, psykologer är olika. Vissa kanske faktiskt föredrar att gå till en psykolog med adhd, de tänker kanske att det innebär en ökad förståelse för människor med diagnoser. Alla brottas med sina grejer. Jag brottas med det här. ●

Jerringfonden stöder verksamhet och forskning för barn och ungdomar med särskilda behov. Med särskilda behov avses fysisk och/eller psykisk funktionsnedsättning, kronisk sjukdom och/eller social utsatthet.

Fonden anslår varje år medel till:

Forskningsanslag och Forskningsstipendier

- Sista ansökningsdag den 20 september varje år

Lärresor för arbetslag/personalgrupper

- Sista ansökningsdag den 4 oktober varje år

Aktivitetsbidrag till organisationer/föreningar/institutioner/skolor

- Sista ansökningsdag den 20 oktober varje år

Fortbildningsstipendier för personal

- Sista ansökningsdag den 1 februari varje år

Ansökningsblanketter och mera information finns att hämta på fondens hemsida, www.jerringfonden.org.

Jerringfonden bildades år 1955 av radiojournalisten Sven Jerring och delar årligen ut ca 6 miljoner kronor.

»Måste jag arbeta på semestern?«

Fråga: Kort före semestern får jag reda på att jag ska vara »post-ansvarig«. Jag ska kontakta en person i kommunen vid minst två tillfällen den veckan och om det kommit post åka till kommunen och hämta den samt journalföra. Detta beslutades på ett möte jag var med på. Övriga semesterveckor hade fördelats på andra. Man kunde svara nej men då hade någon annan fått göra det. Är det korrekt av arbetsgivaren att på detta sätt få oss att arbeta på semestern? Är det semester ska vi väl vara lediga?

När man har semester ska man vara ledig. Semesterlagen är en skyddslag som syftar till att ge alla arbetstagare rätt till betald ledighet för vila och rekreation. Den är en minimilag och är i princip tvingande till arbetstagarens fördel.

Arbetsgivaren ska lägga ut semester under en period om 4 veckor under perioden juni till augusti. Finns kollektivavtal kan arbetsgivaren och arbetstagarorganisation komma överens om annat. Även utan ett sådant avtal har arbetsgivaren möjlighet att förlägga semesterperioden till annan tid, men då måste han ha särskilda skäl.

Finns inget avtal, så är det lagen som gäller.

NI HAR KOLLEKTIVAVTAL, AB (Allmänna bestämmelser). I § 27 mom 13 hittar vi:

»Arbetstagare är skyldig att, om synnerliga skäl finns, avbryta sin semester och återgå i arbete. Om

arbetstagaren då vistas på annan ort, får arbetstagaren ersättning för de extra kostnader som avbrottet kan förorsaka och som prövas vara skäligena.«

ARBETSGIVAREN KAN komma överens med er om förläggningen av semester eller också kan han bryta er semester. För att bryta krävs synnerliga skäl. Om semester avbryts av arbetsgivaren ska arbetstagaren kompenseras för varje ordinarie arbetsdag under huvudsemestern med en semesterdag eller annan kompensation enligt överenskommelse mellan arbetsgivaren och arbetstagaren. Sådan semester ska förläggas under semesteråret. Kompensation kan lämnas med högst 5 semesterdagar.

En arbetstagare som beordrats att avbryta sin huvudsemester för att återgå i arbete får en extra semesterdag i kompensation för varje dag som arbetstagaren skulle ha arbetat enligt gällande arbetstidsförläggning. Kompensation ges med högst 5 semesterdagar. Dessa extra semesterdagar ska läggas ut under semesteråret och kan inte sparas. Utöver detta får arbetstagaren tillbaka den förlagda semesterdagen. Om arbetstagaren arbetar utöver ordinarie arbetstid den aktuella dagen utgår även ersättning för övertid om arbetstagaren har rätt till det.

Arbetsgivare och arbetstagare kan komma överens om annan kompensation.

Det är svårt att veta om ni har kommit överens om upplägget eller om arbetsgivaren har beordrat er att avbryta semestern.

LEIF PILEVÅNG
OMBUDSMAN

JESSICA JÄRESTEDT
OMBUDSMAN

HAR DU EN FRÅGA TILL OMBUDSMANNEN?

Mejla!
redaktionen
@psykolog
tidningen.se

Ställ dina frågor till Fråga juristen och Fråga ombudsmannen som är återkommande vinjetter i tidningen. Läs även tidigare frågor och svar på psykologtidningen.se under fliken Fackligt.

Tänk på att ni om ni vill komma överens om något annat än en period om 4 veckor under perioden juni-augusti, så är det också viktigt att ni kommer överens på vilket sätt ni ska kompenseras för förändringen. ●

Fråga: Jag arbetar inom landstinget och ska nu byta jobb. Hur lång uppsägningstid har jag?

Inom landstinget reglerar kollektivavtal den här typen av frågor. Har du haft en sammanhängande anställning i minst tolv månader är din uppsägningstid tre månader. Har du varit anställd kortare tid än tolv månader sammanhängande, är uppsägningstiden i stället en månad. Detta gäller om du har en tillsvidareanställning. Skulle det handla om en annan anställningsform, som till exempel en visstidsanställning ser villkoren annorlunda ut. Är det en tidsbegränsad anställning som är avsedd att pågå längre tid än tre månader, är uppsägningstiden en månad. Detta gäller om du och din arbetsgivare inte har överenskommit om något annat. Se efter på ditt anställningsavtal om det finns något annat angivet där som ni avtalat om.

OM DU FUNDERAR på att säga upp dig under en pågående provanställning är utgångspunkten att även en sådan går att säga upp. Inom landstinget är uppsägningstiden då en månad. ●

Röstens äkta och fejkade känslouttryck. Poserade uttryck är inte mer stereotypa eller överdrivna än spontana uttryck och inte heller mer benägna att förmedla specifika känslor. Det skriver psykologiprofessorn Patrik Juslin, som i ett projekt jämfört spontana och poserade känslouttryck i röster. Resultaten kan ha betydelse för bland annat psykoterapin.

E

Enbart utifrån rösten kan du dra en rad slutsatser om en persons kön, ålder, ursprungsland och kanske hälsa, och även sluta dig till vilket känslomässigt tillstånd personen befinner sig i. Vi »läser av« känslor och intentioner i röster, för att kunna förutsäga hur människor ska agera^[1]. Vi kan även påverka andra individer genom våra egna känslouttryck i rösten^[2]. Icke-verbal kommunikation av känslor är därför av central betydelse för en mängd sociala fenomen såsom empati, konflikt, samarbete och social dominans^[3].

De flesta studier av icke-verbal kommunikation har fokuserat på ansiktet^[4]. Men några studier har visat att olika markörer i rösten (till exempel tonhöjd och klang) kan vara nog så viktiga för våra bedömningar av andras känslor i vardagslivet^[5]. Men fortfarande är det omstritt huruvida rösten verkligen kan förmedla specifika känslor. I vissa studier pratar människor snabbare när de är glada, i andra långsammare. En möjlig förklaring som har framförts är att rösten inte kan förmedla specifika känslor, utan enbart graden av »aktivering« – det vill säga om vi är lugna eller upphetsade^[6]. Men flera studier har även påvisat en känslomässig differentiering.

Tidigare studier som visat att rösten förmedlar specifika känslor har använt sig av skådespelare, och skådespelares porträtt av känslor (poserade uttryck) skiljer sig kanske från uttryck som förekommer ute i verkliga livet. Detta skulle kunna förklara varför principer från forskning inte fungerat väl i mer verklighetsnära tillämpningar, som automatisk klassificering av känslor i vardagligt tal^[7].

Kärnan i kritiken handlar om distinktionen mellan spontana och poserade uttryck av känslor. Å ena sidan kan ett icke-verbalt uttryck vara resultatet av en »genuint« upplevd känsla som uttrycks helt spontant^[3], utan något försök att reglera uttrycket med hänsyn till vare sig normer^[4] eller strategiska mål^[8]. Å andra sidan kan ett uttryck vara resultatet av en implicit eller explicit avsikt att förmedla en viss känsla till mottagaren, trots att sändaren inte upplever känslan i fråga^[2].

Är då spontana uttryck av känslor i rösten annorlunda från poserade uttryck? Svaret på denna fråga har konsekvenser för utbildningen av psykoterapeu-

ter, förhållsledare samt skådespelare, för vilka skillnaden mellan »äkta« och »fejcade« känslor är viktig. Inom psykoterapi är det exempelvis inte självklart att de känslor som en patient uppvisar är äkta.

Ny studie om känslor i rösten

I ett aktuellt projekt i Uppsala belyses likheter och skillnader mellan spontana och poserade känslouttryck i röster. Kan lyssnare höra skillnad på spontana och poserade uttryck? Har poserade uttryck andra akustiska egenskaper än spontana uttryck? Kan spontana uttryck verkligen förmedla specifika känslor? I vilken mån förekommer blandade känslor?

Resultat från tidigare studier går isär^[9], vilket delvis kan förklaras av de små stickproven av uttryck som har använts. Det inledande arbetet inom [projektet](#) ägnades därför åt att samla in mer representativa stickprov än vad som har förekommit tidigare.

Utifrån röstinspelningar från 22 separata data-set har vi skapat en databas bestående av 1746 inspelningar. Dessa innehåller både spontana och poserade uttryck på fem olika språk, och med både låg och hög känslomässig intensitet.

För att utvärdera databasen bedömdes samtliga röstklipp av taleexperter och amatörer, med avseende på olika aspekter. En jämförelse visade att spontana klipp överlag hade (a) lägre känslomässig intensitet, (b) mer positiv affekt, (c) fler verbala markörer (som i sig kan avslöja känslan) samt (d) sämre ljudkvalitet än poserade klipp. För att kunna göra en rättvis jämförelse av spontana och poserade uttryck behövde vi alltså kontrollera för dessa »ovidkommande« faktorer, som huvudsakligen beror på studiernas utformning.

Spontana uttryck bedömdes mer genuina

Kan lyssnare verkligen höra skillnad på »äkta« och »fejcade« känslor i rösten? Tidigare studier har inte gett ett entydigt svar. Ett skäl kan vara att man inte har kontrollerat för skillnader i känslomässig intensitet; studier av poserat uttryck har mest fokuserat på hög intensitet, medan studier av spontant uttryck har fokuserat på låg intensitet.

För att göra en rättvis jämförelse av spontant och poserat uttryck kontrollerade vi för känslomässig intensitet. Först drogs slumpmässigt såväl spontana som poserade uttryck med tre nivåer av intensitet (låg-mellan-hög). Lyssnare fick bedöma i hur hög grad varje uttryck var spontant (genuint). Resultaten var relativt entydiga: Oavsett känslomässig intensitet, så bedömdes spontana uttryck överlag som mer »genuina« än poserade uttryck. Lyssnare verkade kunna särskilja de två typerna av uttryck även när vi kontrollerade för skillnader i intensitet. ►

» I projektet ingår fältinspelningar, lyssningstester, akustiska analyser och datorsimuleringar

»Människor verkar ha en uppfattning om hur känslor i rösten bör låta som inte nödvändigtvis stämmer överens med hur de faktiskt låter.«

Det förelåg dock stor spridning även inom respektive typ av uttryck. Det fanns till exempel poserade uttryck som uppfattades som mycket »genuina« och spontana uttryck som inte alls uppfattades så. Det senare är kanske mest överraskande; en del uttryck som involverar riktiga känslor låter inte trovärdiga. Människor verkar ha en uppfattning om hur känslor i rösten bör låta som inte nödvändigtvis stämmer överens med hur de faktiskt låter.

Betydelsen av akustiska mönster

Skillnaden mellan spontana och poserade uttryck kunde inte förklaras av ovidkommande faktorer, såsom skillnader med avseende på verbala markörer eller ljudkvalitet. Förklaringen skulle kunna vara olika akustiska mönster.

Vi analyserade därför röstklippen med avseende på samtliga 88 parametrar som ingår i the Geneva Minimalistic Acoustic Parameter Set, en standard för akustiska parametrar i analyser av röster. Vi reducerade dessa till 13 distinkta mått som fångade olika aspekter av tonhöjd, röstintensitet, talhastighet, pauser och frekvensspektrum.

Den effekt som var av störst intresse i de statistiska analyserna, var interaktionen mellan typ av uttryck (spontan/poserat) och typ av känsla (glädje, sorg etc.). Den kan visa om effekten av känsla varierar som en funktion av typen av uttryck. Om så är fallet, har spontana och poserade uttryck olika mönster i rösten. Resultaten visade mycket riktigt att interaktionen var signifikant för cirka 20–40 procent av de akustiska måtten (beroende på känslomässig intensitet).

Skillnaderna mellan spontana och poserade uttryck bör i första hand sökas bland mått på tonhöjd, röstintensitet och talhastighet. Vi fann exempelvis att spontana uttryck av ilska hade högre talhastighet än poserade uttryck av ilska, och att spontana uttryck av sorg hade större tonhöjdsomfång än poserade uttryck av sorg. Dessa studier tyder på att spontana och poserade uttryck går att särskilja med både perceptuella och akustiska mått.

Särskiljer uttryck på en implicit nivå

I ett annat experiment använde vi fysiologiska reaktioner för att fånga lyssnarens implicita perception av känslomässig information i röster^[10]. Vi valde ut

korta klipp med negativa känslor (ilska, sorg), och skapade två block med röstklipp som var »matchade« med avseende på intensitet, känslor, etc. Enda skillnaden var att det ena blocket bestod av spontana klipp, det andra av poserade klipp. Valet av negativa känslor gjordes mot bakgrund av tidigare forskning, som visat att människor reagerar med kraftigare fysiologiska responser på negativt laddade stimuli.

Lyssnare fick i uppgift att avgöra om det var en man eller kvinna som talade. Under tiden mätte vi hudkonduktans, kontinuerligt blodtryck och puls hos lyssnaren (som påvisar aktivering av den sympatiska delen av det autonoma nervsystemet.) Detta gjordes under förevändning att vi ville studera om en lyssnare reagerar olika beroende på en talares kön. Deltagarna visste inte att de skulle lyssna på två typer av uttryck och blev inte uppmanade att fästa någon uppmärksamhet vid talets känslouttryck. Tidigare studier har visat att känslouttryck i röster, precis som ansiktsuttryck, kan ge upphov till så kallad »emotionell smitta«. Utifrån ett antagande om att spontana röstuttryck i högre grad approximerar ett »idealt« eller »prototypiskt« uttryck av känslor än vad poserade uttryck gör, förväntade vi oss att spontana uttryck skulle smitta av sig mer på lyssnare och reflekteras i de fysiologiska måtten.

Samtliga autonoma mått – hudkonduktans, blodtryck samt puls – hade signifikant högre nivåer hos deltagarna när de lyssnade på spontana känslouttryck. Med andra ord, de kroppsliga reaktionerna kunde diskriminera mellan äkta och oäkta uttryck i rösten trots att lyssnarna utförde en annan uppgift. Det tyder på att förmågan att särskilja spontana och poserade uttryck fungerar på en implicit nivå.

Kan spontana uttryck förmedla specifika känslor?

Vi lät även lyssnare bedöma spontana känslouttryck med tre nivåer av känslomässig intensitet. Lyssnarnas uppgift var att säga vilken av åtta känslor (ilska, rädsla, sorg, glädje, avsky, förvåning, likgiltighet eller belåtenhet) som uttrycktes i respektive röstklipp (de hade möjlighet att svara annan känsla för att inte tvinga in deras svar i de övriga kategorierna).

Lyssnarna var mest eniga om vilken känsla som uttrycktes i klippet med hög intensitet. I genomsnitt valde 72 procent av deltagarna att beskriva den ut-

» Enligt den interpersonella facial feedback-hypotesen har vi en medfödd förmåga att imitera andras ansiktsuttryck och då uppleva samma typ av känslor som den man imiterar

tryckta känslan med det vanligaste svarsalternativet. Detta är cirka sex gånger högre än den nivå som vi skulle kunna förvänta oss bara av slumpen med nio svarsalternativ (det vill säga 11 procent). Denna nivå är lika hög som den som har rapporterats i studier av poserade uttryck, som oftast har fokuserat på hög intensitet^[11]. Som förväntat var enigheten hos lyssnare lägre för uttryck med medium (58 procent) eller låg intensitet (46 procent).

Ytterligare en faktor som kan ha betydelse för våra jämförelser är att spontana uttryck i vardagslivet kan innehålla blandade känslor (till exempel både glädje och sorg), medan poserade uttryck inspelade i laboratorier vanligtvis innehåller renodlade känslor.

En blandad känsla kan uppstå om två psykologiska mekanismer för induktion av känslor på olika nivåer i hjärnan utvärderar samma händelse med olika utfall^[12]. Men det finns även en annan möjlighet gällande känslouttryck: Uttryck kan innehålla en blandning av den känsla som talaren vill uttrycka och den känsla han eller hon verkligen känner. Till exempel, du försöker låta glad när du öppnar en present som egentligen gör dig besviken. Denna situation ger förmodligen upphov till ett uttryck i röst som inte motsvarar någon enskild känsla, utan snarare utgör en kombination av akustiska mönster från respektive känsla.

FÖR ATT UNDERSÖKA förekomsten av blandade känslor i uttryck i röst genomförde vi en unik fältstudie i Uppsala. Syftet var att fånga uttryck av känslor som de förekommer naturligt ute i vardagslivet. Deltagare fick under cirka två veckor bära med sig en liten ljudinspelare med en diskret mikrofon som primärt fångade upp den närmaste ljudkällan (deltagarens röst).

Därefter valdes episoder ut som verkade innehålla uttryck av känslor. Deltagarna fick lyssna igenom de utvalda inspelningarna och ange vilka känslor de upplevde i respektive klipp. De kunde även rapportera blandade känslor, eller ingen känsla alls. För att skydda deltagarnas integritet fick de även möjlighet att välja bort inspelningar som de inte ville att andra skulle få höra. Lyssningstest genomfördes sedan på annan ort för att lyssnare inte skulle känna igen talarnas röster.

Resultaten från talarnas egna bedömningar visade att de vanligast förekommande känslorna var glädje, irritation, ledsnad, förvåning, belåtenhet och oro. Ungefär 37 procent av klippet innehöll blandade känslor (två känslor samtidigt). Vi kunde dock observera betydande individuella skillnader med avseende på hur »uttrycksfulla« olika personer är, mätt i termer av frekvens av känslouttryck, även om denna såklart också påverkas av variation med avseende på de faktiska händelserna under inspelningsperioden.

Efterföljande test visade att lyssnare uppfatta-

PATRIK JUSLIN
Professor i psykologi,
Uppsala universitet

de blandade känslor i ungefär motsvarande grad (34 procent) som talarna hade rapporterat. Vi fann vidare att lyssnarna för det mesta uppfattade de uttryckta känslorna i enlighet med vad talarna själva hade angett. Med andra ord, spontana uttryck av känslor i röst verkar kunna förmedla specifika känslor till lyssnare på ett pålitligt sätt. Klippet genomgår nu en analys av akustiska egenskaper för att kunna jämföras med akustiska data från tidigare studier^[11].

Poserade uttryck lika benägna att förmedla känslor

Resultaten pekar samstämmigt på att spontana och poserade uttryck av känslor i röst är olika, men inte på de sätt forskare tidigare har trott. Poserade uttryck är inte mer stereotypa eller överdrivna än spontana uttryck. De är inte heller mindre benägna att förmedla specifika känslor till lyssnare.

Det verkar i stället som att spontana och poserade uttryck skiljer sig åt med avseende på små nyanser i röst och som lyssnare kan uppfatta och behandla även på en omedveten nivå. Ytterligare studier krävs innan vi säkert kan säga vilka akustiska egenskaper i röst det är som avslöjar genuina känslor.

Patrik Juslin

Referenser

1. Plutchik R (1994). The psychology and biology of emotion. New York: Harper-Collins.
2. Fridlund A (1994). Human facial expression: an evolutionary view. San Diego: Academic Press.
3. Buck R (2014). Emotion: a biosocial synthesis. Cambridge: Cambridge University Press.
4. Ekman P (1973). Darwin and facial expression: a century of research in review. New York: Academic Press.
5. Planalp S (1998). Communicating emotion in everyday life: Cues, channels, and processes. In P A Andersen & L K Guerrero (Eds.), Handbook of communication and emotion (pp. 29-48). New York: Academic Press.
6. Bachorowski J A (1999). Vocal expression and perception of emotion. Current Directions in Psychological Science, 8, 53-57.
7. Schuller B, Batliner A, Steidl S & Seppi D (2011). Recognizing realistic emotions and affect in speech: State of the art and lessons learnt from the first challenge. Speech Communication, 53, 1062-108.
8. Juslin P N & Scherer K R (2005). Vocal expression of affect. In J A Harrigan, R Rosenthal & K R Scherer (Eds.), The new handbook of methods in nonverbal behavior research (pp. 65-135). New York: Oxford University Press.
9. Juslin P N, Laukka P & Bänziger T (in press). The mirror to our soul? A comparison of spontaneous and posed vocal expression of emotion. Journal of Nonverbal Behavior.
10. Juslin P N, Harmat L & Laukka P (2017). "The wisdom of the body": Listeners' autonomic arousal distinguishes between spontaneous and posed vocal emotions. Manuscript submitted for publication.
11. Juslin P N & Laukka P (2003). Communication of emotions in vocal expression and music performance: Different channels, same code? Psychological Bulletin, 129, 770-814.
12. Juslin P N & Västfjäll D (2008). Emotional responses to music: The need to consider underlying mechanisms. Behavioral and Brain Sciences, 31, 559-575.

»Med datorspelet vill forskarna undersöka om man kan ändra den automatiserade ovanan att fokusera på det negativa.«

MAT DÄMPAR SJÄLVKRITIKEN

→ Mat används av hetsätare som ett medel att under stress undvika negativa tankar om sig själv. Det tyder en ny amerikansk studie på.

Tio kvinnor med bulimi och tio utan bulimi fick i studien genomgå en MRI-undersökning en timma efter identiska måltider. Samtidigt exponerades de för en rad bilder, först neutrala bilder av till exempel löv och möbler, sedan av mat med hög fett- och/eller sockerhalt så som pizza, glass och pasta med ostsås.

Deltagarna fick sedan i uppgift att lösa en omöjlig matematisk uppgift som skapats för att ge upphov till stress, och därefter genomgå en ny hjärnscanning med MRI och exponeras för bilder av mat. De fick även skatta stressnivån och matsuget.

Båda grupperna skattade en högre stressnivå, liksom ett ökat matsug då de exponerades för matbilder. Men trots likartad självskattning visade MRI-bilderna helt olika resultat: för kvinnor med bulimi minskade blodflödet i precuneus (en region som är central för självreflektion, självkritik, grubblande etc.), medan flödet – som förväntat hos personer som misslyckats med den matematiska uppgiften – ökade hos kvinnor utan

bulimi. Resultatet bekräftades i en ny studie med 17 kvinnor med bulimi.

En slutsats, tror forskarna, kan vara att mat för personer med bulimi ”stänger ner” det självkritiska tänkandet genom att få något annat att fokusera på än det egna tillkortakommandet. Studien publicerades i juli i APA:s tidskrift *Journal of Abnormal Psychology*.

VR MOT SOCIAL FOBI

→ Med ett egenutvecklat datorspel och virtual reality (VR) hoppas psykologiforskare vid Stockholms universitet snart kunna erbjuda en snabb och effektiv behandling mot social fobi. Behandlingen bygger på de senaste forskningsrönen inom kognitionsvetenskap om hur männi-

skan uppmärksammar och bearbetar information från omgivningen.

Med datorspelet vill forskarna undersöka om man kan ändra den automatiserade ovanan att fokusera på det negativa. Deltagaren sätter på sig VR-glasögon och får då se fyra personer som tittar deltagaren i ögonen. Ansiktsuttrycken varierar från positiva och neutrala till avståndstagande uttryck. I vissa fall uppvisas avsky. Spelarens uppgift är att försöka strunta i ansiktsuttrycken och fokusera på speluppgiften, exempelvis spelet memory. Målsättningen är att uppnå en mer flexibel uppmärksamhet.

Fördelen med VR är djupseendet, uppger psykologiprofessor Per Carlbring som leder forskningen. Det leder till att hjärnan luras att tro att det är riktiga människor. Hans förhoppning är att VR-be-

handlingen ska bli en minst lika effektiv behandling vid social fobi som exempelvis kognitiv beteendeterapi. På sikt kanske den här typen av datorprogram kan bli möjligt att laddas ner gratis, men först vill forskarna få ett bättre underlag för hur effektiv behandlingen är.

EMDR EFFEKTIVT FÖR BARN

→ Ögonrörelseterapi (EMDR) är en effektiv metod för barn med PTSD, visar en ny studie. Totalt ingick 103 barn i åldrarna 8 till 18 år i studien, som är ett samarbete mellan forskare vid Lunds universitet och Amsterdams universitet.

Samtliga barn hade diagnostiserats med PTSD, 43 fick behandling med EMDR och 42 kognitiv beteendeterapi, då barnen tillsammans med terapeuten i skrift fick återge den traumatiska händelsen. Dessa jämfördes sedan med 18 barn på väntelista. Barnen i behandlingsgrupperna fick upp tills sex sessioner på vardera 45 minuter. Uppföljningar gjordes efter tre och tolv månader.

Bäst resultat gav EMDR-behandlingen, där drygt 92 procent av barnen inte längre hade kvar PTSD-symtom som motsvarade kriterierna i diagnosmanualen. I genomsnitt räckte det med fyra sessioner

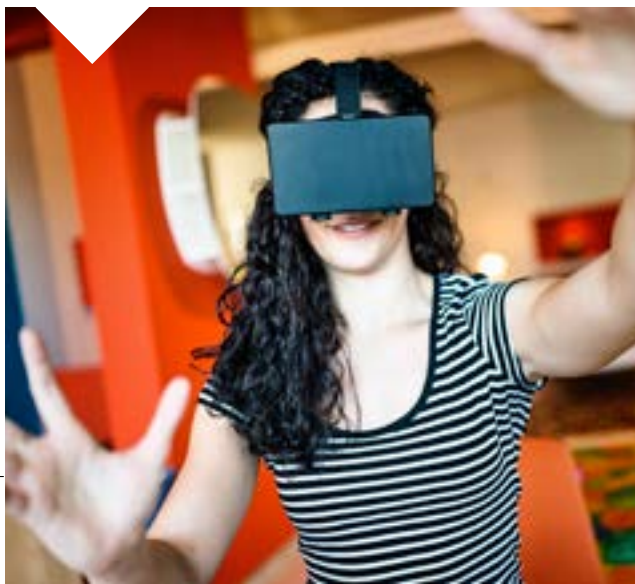

BILD: ISTOCK

för att uppnå det resultatet. Den kognitiva beteendeterapien var också effektiv, drygt 90 procent av barnen nådda samma positiva resultat efter i genomsnitt drygt fem sessioner. Effekten i båda grupperna kvarstod efter tre och tolv månader.

Studien *Comparison of eye movement desensitization and reprocessing therapy, cognitive behavioral writing therapy, and wait-list in pediatric post-traumatic stress disorder following single-incident trauma: a multicenter randomized clinical trial* är publicerad i *Journal of Child Psychology and Psychiatry*.

VÄRDERINGARS ÄRFTLIGHET

➔ Föräldrar som förespråkar hjälpsamhet och omtanke lyckas bättre med att överföra sina egna värderingar till barnen, jämfört med föräldrar som främst värderar faktorer som makt och prestationer. Det visar en ny studie som gjorts i samarbete mellan brittiska, tyska och schweiziska forskare.

Forskarna spekulerar i att orsaken kan vara att föräldrar som värderar altruism, empati etc., också är mer känsliga för sina egna barns behov, och lyckas därför skapa starkare band till barnen jämfört med föräldrar som främst värderar makt och prestationer. Barnen blir därför mer benägna att ta till sig föräldrarnas värderingar i stort, även sådana som handlar om traditioner.

Studien *Parent-child value similarity in families with young children: The predictive power of prosocial educational goals* är publicerad i *British Journal of Psychology*.

MARIE ECKERSTRÖM »STRESSRELATERADE MINNESPROBLEM ALLT VANLIGARE«

Det är ofta stress och inte en begynnande demens som ligger bakom självupplevda kognitiva problem. Det visar en doktorsavhandling av psykologen Marie Eckerström på minnesmottagningen vid Sahlgrenska universitetssjukhuset i Göteborg.

Marie Eckerström har forskat på halvtid på institutionen för neurovetenskap och fysiologi vid Göteborgs universitet sedan hon tog sin examen på psykologprogrammet i Göteborg 2008. Den andra halvtiden har hon arbetat på minnesmottagningen.

– Det har varit en stor fördel för forskningen att fortsätta med patientarbetet på deltid, inte minst bidrar det till många nya idéer, säger Marie Eckerström.

MINNEMOTTAGNINGENS främsta uppgift är att utreda misstänkt demens. Men en ny grupp patienter har blivit allt vanligare, yngre personer (50–60 år) än normalt vid vanliga demensutredningar, oftast högt utbildade, högpresterande personer med en historik av stress i vardag och arbetsliv. De söker för självupplevda svåra kognitiva problem och i många fall misstänker de själva att de drabbats av en begynnande demens, kanske för att någon i släkten varit drabbad.

– Trots att vi gör en omfattande demensutredning hittar vi inga tecken på sjukdom och när de testas hos oss är även minnesfunktionerna intakta. Men själva upplever de svåra kognitiva problem i vardagen, säger Marie Eckerström.

DET ÄR DEN gruppen som Marie Eckerström fokuserat på i sin doktorsavhandling. Av avhandlingens fyra delstudier är det framför allt en, där hon undersökt 250 patienter, som pekar på

den tydliga trenden med en ny grupp av patienter. Problemen är lika vanliga oavsett kön och omkring en tredjedel av alla icke-dementa patienter på minnesmottagningen (som de senaste tolv månaderna totalt handlar om drygt 700 patienter) är drabbade av självupplevda kognitiva problem som inte kan verifieras vid utredning.

– Sju av tio hade en historia av bland annat allvarlig stress, utmattningssyndrom eller depressivitet. Minnesbortfallet är då troligtvis ofta sekundärt till uppmärksamhetsproblematik. Det kan också handla om exempelvis en adhd som inte tidigare blivit diagnostiserad och som i ökad ålder förvärrat problematiken, säger Marie Eckerström.

EN AV TIO I MED enbart självupplevda svåra minnesbesvär i Marie Eckerströms studie utvecklar en demenssjukdom under uppföljningstiden, vilket är en lag men dock något högre andel än i befolkningen i övrigt. Bland dem som dessutom hade avvikande värden för tre specifika biomarkörer i ryggsäcken (beta-amyloid, total-tau samt fosfo-tau) var risken att utveckla demens fördubblad.

– Ett viktigt syfte med vår forskning är att försöka hitta tidiga tecken på demenssjukdom eftersom behandling förmodligen bör sättas in så tidigt som möjligt för att få bäst effekt. Samtidigt är det ett dilemma så till vida att det fortfarande inte finns någon bra behandling att sätta in. De senaste åren har vi tyvärr sett flera nederlag gällande läkemedelskandidater som man hoppats på, säger Marie Eckerström.

Titeln på hennes avhandling är *Subjective cognitive decline in memory clinic patients – characteristics and clinical relevance*.

● Peter Öm

Heltäckande om hbtq inom vården

Väninnan i tandläkarstolen med munnen full med slangar och bomull när tandläkaren frågar: »Du är gift sa du, är din man också journalist?»

Inget illa menat. Naturligtvis. Väninnan »orkar« inte rätta, berätta att hon är gift med en kvinna, utan nickar och försöker le.

Ingen människa borde känna sig obekvämt, rädd eller ens tveka att berätta för vårdgivaren vad hans sexuella läggning eller könsidentitet är. Det kan vara viktigt utifrån vårdsynpunkt, men framför allt handlar det om människovärde; att bli accepterad och respekterad för den en är och identifierar sig som. Ändå sker det hela tiden.

Att många homosexuella, transpersoner, lesbiska och andra hbtq-personer väljer att avstå från att berätta för vårdgivare om sin sexuella läggning och/eller könsidentitet är djupt olyckligt då det drabbar enskilda människor. (Enligt Folkhälsomyndigheten är den psykiska ohälsan bland hbtq-personer betydligt större än hos andra.) Men framför allt är det djupt

HBTQ+, PSYKOLOGISKA PERSPEKTIV OCH BEMÖTANDE
AV TOVE LUNDBERG, ANNA MALMQUIST & MATILDA VURM (RED)
NATUR & KULTUR, 2017.

problematiskt för vårdgivare och alla som arbetar inom människovårdande yrken att klimatet är sådant.

Okunskap och liten erfarenhet anges ofta som skäl. Men nu, när denna gediget välskrivna och för ämnet heltäckande (känns faktiskt relevant här!) bok nu utkommit finns inget längre att skylla på. Här finns allt

HBTQ+ psykologiska

perspektiv och bemötande, som är indelad i fem kapitel, tar ett omfattande grepp om frågor som rör olika slags identitetskategorier och som alla relaterar till sexualitet, relationsbildning och könsuttryck, hälsa och ohälsa kopplade till dessa. Här finns fakta om hbtq-personers livsvillkor och historia och kunskap om bemötande så att vårdgivare kan skapa

ett klimat där alla patienter och klienter kan känna sig trygga. I fördjupande kapitel berörs frågor om barn och ungdomar, föräldraskap och migration.

Författarna, som tillhör Sveriges mest kunniga psykologer och forskare inom området, skriver att de önskar att hbtq-kompetens egentligen inte ska behövas, att den ska »vila i frid«. Att hbtq-kompetens borde vara en självklarhet.

Kan inte annat än hålla med. Men tills all vårdpersonal har kompetens, och människor inte känner sig osedda, missförstådda eller värre, förödmjukade och diskriminerade, på grund av sexuell läggning och/eller könsidentitet, är denna bok mer än nödvändig.

Även om boken uppges främst vända sig till psykologer och psykologstuderande tror jag den borde göra bäst i att nå fler. Varför inte som kurslitteratur på vårdutbildningar, som hjälpmedel inom hälso- och sjukvård, psykiatri, habilitering, äldrevård, förskola, skola och ja även hos tandläkare.

● *Kajsa Heinemann*

Socialpsykologi - en introduktion
LIBER, 2017 (2: A UPPLAGAN)

I dagens globaliserade värld blir kunskapen om samspel, social påverkan, fördomar, moraluppfattningar och kulturella värderingar allt viktigare. Därför är två tredjedelar av denna andra upplaga nyskrivet material; författarna är forskare vid Helsingfors och Tammerfors universitet.

Teaming
STUDENTLITTERATUR, 2017

Författarna, båda psykologer med lång erfarenhet av organisationsutveckling inom privat och offentlig verksamhet, introducerar i denna bok begreppet teaming, som handlar om att bygga välfungerande team av arbetsgrupper. Boken tar upp femton olika teamingförmågor.

Gunilla Niss / Psykolog och författare

»Hur barnen har det i förskolan angår alla.«

Förskolan är den viktigaste institutionen i samhället, och pedagogernas arbete avgörande för barns möjlighet att skapa trygga relationer. Det säger Gunilla Niss, som i femtio år oförtröttligt arbetat som psykolog och handledare inom området. Hela tiden med fokus på våra minsta som inte kan föra sin talan; nu aktuell med boken *Att börja förskolan*.

– Även om det finns många böcker om förskolan, saknar jag en med tydligare koppling mellan kunskap om barns utveckling och hur den tillämpas så att barns olika behov tillgodoses.

– Jag har fokuserat på de yngsta som ska vänjas in. Hur

påverkar pedagogerna mottagandet? Hur tillgodoses barns och föräldrars olika behov och förutsättningar? Förskolan ska vara rolig, trygg och lärorik, står det i läroplanen. Mätte detta aldrig tas bort!

Vad är då viktigast vid invänjning?

– Att vara inkännande och medkännande, och att alltid stå på barnens sida. Pedagogernas relation till barnen är helt avgörande för att skapa trygghet och en grundförutsättning för barns utveckling. Viktigt är också att samspelet mellan pedagoger och föräldrar är harmoniskt.

– Boken ska ses som ett stöd till pedagoger, men också som en bekräftelse på att arbetet har stor betydelse. Jag

vill ge dem mod att vägra behandla alla barn lika, att låta varje barn få en individuell start som bygger på barnets erfarenhet och personlighet. Att barn kan behöva olika lång tid att vänjas in, men att alla barn har behov av att tryggt och lugnt få knyta an till en och samma personal.

Många förskolor har stora barngrupper och omfattande personalom-

Att börja förskolan

AV GUNILLA NISS, NATUR & KULTUR, 2017

Om hur små barn bäst skolas in i förskolan, handlar denna bok. Första delen är en teoretisk överblick av målen för invänjning samt barns olika behov och anknytningshistoria. Den andra delen beskriver hur arbetslag praktiskt och stegvis kan arbeta med barn och föräldrar inför, under och efter invänjningen. Boken ingår i förlagets serie »Förskoleserien«.

sättning. Hur ska de klara av att bemöta behoven?

– Jag vet, och det är helt oacceptabelt. Om det finns brister måste pedagogen påtala till ansvariga vad som behövs för att de på ett professionellt sätt ska kunna genomföra uppdraget. Det finns många i dag som påtalar att såväl personal som barn far illa, inte på grund av okunskap utan för att förutsättningar saknas, men det behövs mer krafttag för att göra skillnad, tror jag. Hur barnen har det i förskolan angår alla, inte bara de som har förskolebarn eller arbetar inom verksamheten.

Vad bör göras då?

– Beslutsfattare och verksamhetsansvariga måste rådgöra med arbetslagen. De som arbetar med barnen vet bäst, lyssna mer på dem.

– En bra förskola anpassar sig efter barns ålder och bakgrund, har utbildade pedagoger som får handledning och har möjlighet att påverka arbetssituationen. Verksamheten genomsyras av en relationell pedagogik som innebär att människor utvecklas genom sina relationer. Pedagogernas samspel med barnen sätts i fokus för att förstå hur barnens behov ska bemötas och utvecklas. Här finns också tid att utveckla tryggt anknytning till pedagogerna, tid för vila, återhämtning och tid för lek.

● *Kajsa Heinemann*

Magnus Wårhag: »Förbundet brister i kontakten med verkligheten«

Det verkar som om avståndet mellan psykologen på golvet och Psykologförbundets ledning ökar och det är svårt att se att ledningen tar psykologernas parti på bästa sätt. Man kan säga att de psykologer som står för realia inte längre känner igen sig i en ledning som är alltmer ideologisk och därför har en bristande kontakt med verkligheten, skriver psykologen Magnus Wårhag.

Ta en titt på Wahlbergs ledare i PT (nr 1/2017). Det är en uppvisning i en verklighetsfrånvänd syn på sakernas tillstånd. Han konstaterar där att psykologin är svaret på all den oro som uppkommer av klimathotet, presidentvalet och terrorismen. Psykologin är också svaret på all oro som kommer av stressen i skolan och arbetslivet. Nej Wahlberg, svaret på de flesta av dessa frågor är politiska, ekonomiska, polisiära, religiösa och kulturella. Det vet de flesta psykologer på golvet. Psykologin är inte en mirakelkur. Den kan betyda mycket för den enskilde som redan från början har bra förutsättningar. För människor som är socialt och ekonomiskt utsatta, förföljda och sjuka gör den oftast inte mer än en skillnad i randen. För vilka skriver Wahlberg en sådan ledare?

DET ÄR OCKSÅ SVÅRT att förstå förbundets specialintresse för hbtq-gruppen. Det är en sak att ha specialavdelningar för olika verksamhetsområden, till exempel primärvårdspsykologi, organisationspsykologi etc., en helt annan att ha specialavdelningar för identitetsgruppering. Vilka

andra identitetsgrundade grupperingar bör i konsekvensens namn lyftas fram av förbundet och ges plats på dess hemsida? Varför inte exempelvis så kallade rasifierade psykologer? Som det är nu framstår favoriseringen av hbtq-gruppen som politisk aktivism från förbundets sida. Detta är problematiskt eftersom psykologer borde ha som princip att avhålla sig från all slags aktivism i yrkets namn då detta leder fel etiskt. Gruppen är dessutom minimal men verkar ändå ges ett oproportionerligt stort inflytande. I PT (nr 1/2017), till exempel, tvingas Kriisa till att pudla efter att ett antal medlemmar hört av sig på grund av att han publicerat fler bilder på män än kvinnor. Här framgår det också att tidningen räknar förekomsten av män och kvinnor i tidningen för att på årsbasis ha jämnt antal. Hur rättfärdigar man detta slöseri av medlemmarnas avgifter på pseudofrågor?

ETT ANNAT OREALISTISKT resonemang förs i lönefrågan. I PT nr 1/2017 sid. 7 uttalar sig Wahlberg, »En specialisttjänst bör ge minst dubbelt så hög lön som den genomsnittliga psykologlönen.« I PT nr 2/2017 återkommer Wahlberg på sid 38 med påståendet: »Vår strävan är att de som tjänar bäst ska tjäna dubbelt så mycket som de som ligger lägst.« Det betyder alltså att psykologspecialisten skulle ha runt 80 000 kr i månaden, lika mycket som en överläkare. Wahlbergs påståenden är svåra att ta på allvar. Men låt oss titta på förutsättningarna.

Enligt Wahlberg ska denna

MAGNUS
WÅRHAG
Psykolog

löneskillnad drivas av att psykologerna blir chefer eller specialister. Först kan vi konstatera att arbetet som chef är något annat än att arbeta som psykolog, så den går bort. När det gäller specialiseringen, kan någon på allvar anse att de kurser och den uppsats som leder till specialisering är värda ett löneflytt på 100 procent? Svarar specialiseringen mot något känt behov i vården och samhället? Uppenbarligen tycker inte arbetsgivarna det eftersom de inte efterfrågar och betalar för denna typ av förkovring.

VI KAN INTE HELLER komma ifrån att specialistackrediteringen saknar all officiell legitimitet. Ändå låtsas förbundet att den har samhällets stöd. Det väcker en viss förvåning, bestörtning och ibland skadeglädje hos till exempel läkare som får höra att

specialistpsykologen får sin ackreditering av facket, inte Socialstyrelsen. I dag framstår därför »specialiseringen« mer som ett geschäft, där psykologer och

»Favoriseringen av hbtq-gruppen framstår som politisk aktivism från förbundets sida. Detta är problematiskt.«

huvudmän luras tro att den är på riktigt och där några aktörer rakar in bra med pengar på nödvändiga kurser. Frågan som infinner sig är, har specialiseringsspåret nått vägs ände?

Klyftan mellan psykologerna i verkligheten och förbundets ideologiska föreställningar växer alltmer. Detta borde leda till eftertanke och nya strategier från förbundets sida. ●

Svar:

Anders Wahlberg, ordförande
i Psykologförbundet.

DET ÄR BRA att Magnus Wårhag visar på risken att man lätt tappar kontakten med verkligheten när man hamnar i centrala ledningsfunktioner. Jag är medveten om det och har bland annat därför valt att fortsätta arbeta viss tid som psykolog, men det är alltid bra att få påminnelser.

Jag håller med om att frågorna kring förändring har många orsaker men jag håller fast vid att många av mekanismerna bakom också har förklaringar i psykologin och att vi psykologer har den bästa förmågan att hantera effekterna av den oro som uppstår.

SVERIGES PSYKOLOGFÖRBUND är en demokratisk organisation med medlemmar som röstar fram kongressombud. Dessa i sin tur röstar på kongressen fram den politik som förbundet ska driva under kongressperioden. De frågor som Wårhag tar upp, det vill säga lönenivåer, frågor kring hbtq, specialistutbildning och specialisttjänster är just sådant som medlemmarna vill att vi driver. Frågor kring psykologers villkor, mänskliga rättigheter, diskriminering och professionens utveckling är viktiga för Psykologförbundet.

FÖR INFORMATION så har vi drygt tretusen psykologer som i dag utbildar sig till specialister. De allra flesta av dessa får utbildningen betald via sin arbetsgivare. Specialistpsykologer efterfrågas alltmer och fler och fler specialisttjänster tillsätts. Nej, vi har inte nåtts vägs ände med specialistutbildningen, utan det är nu som det hårda arbete psykologer och medarbetare under lång tid drivit, börjar ge frukt. Ett av förbundets mål är att ackrediteringen av specialist sker av annan än Sveriges Psykologförbund. Att så vore bra håller jag med Wårhag om. ●

Sven Å. Christianson: »Granhag dras med i den förföriska massuggestionen«

Pär-Anders Granhag är inte legitimerad psykolog, han är forskare i psykologi och saknar såväl klinisk som praktisk erfarenhet. Detta kan vara en av flera orsaker till den bristande förståelse han uppvisar när han kommenterar polisutredningar.

Pär-Anders Granhag förstår inte skillnaden mellan att citera ett uttalande av Alice Miller (efter en avslutad utredning) och föra fram teorier av Alice Miller i en utredning, eller skillnaden mellan att ge kommentarer kring förhållningssätt och intervjuteknik på metanivå jämfört med att direkt vägleda poliser

under själva förhören. I Kevin-utredningen förhördes närmare 500 personer (120 barn) och mängder av hypoteser

prövades om vad som kunde ha hänt. Detta blir till »konfirmeringsbias« och att »man valde att prioritera minnesterapi« enligt Granhags analys. Hur menar Granhag att jag medverkat till konfirmeringsbias?

GRANHAG MOTSÄTTER sig begrepp som »inre problematik«, »representation av trauma«, »utagerande« och medvetet kognitivt och känslomässigt avvärjande (vilket han förväxlar med bortträngning). Hoppas att personalen på Migrationsverket är medvetna om detta när de nu hyrt in Granhag som rådgivare för att utifrån olika vetenskapligt baserade »tillförlitlighetskriterier« bedöma

»minne och trauma, återberättande av tal och dialoger samt realism« med asylsökande. För här är Granhag säker: »Den förmedlade kunskapen i form av vårt beslutsstöd bidrar till att det i praktiken kommer att göras mer rättssäkra asylbedömningar.«

GRANHAG KOMMENTERAR och gör utfästelser utifrån att ha följt med i media. Han har tagit del av tredjehandsrapporter och på grundval av dessa källor dragit slutsatser om hur det förhåller sig i utredningar där jag medverkat. Den källkritiska inställning han är van vid far all sin kos när han hamnar i den mediala domänen. Jag känner väl till Granhags vetenskapliga ambition beträffande handledning av studenter och är övertygad om att de metoder som förekommer i media inte skulle få godkänt ens på en övningsuppsats och skulle det gälla en doktorsavhandling skulle vederbörande snarare stängts av för fusk.

DET FINNS BEKLAGLIGTVIS ett problem hos många som Granhag i den akademiska världen när de ska generalisera till domäner utanför sin egen. Professorer och andra som normalt är källkritiska och ser svagheter i metoder hamnar i ett obegripligt magplask när de ska bedöma texter och budskap utanför sin egen domän – till exempel det som utgör journalistik. Då uppträder de som vilka som helst som dragits med i den känslomässiga, förföriska massuggestionen. ●

Sven Å. Christianson är professor i psykologi och legitimerad psykolog.

Psykologtidningen nr 4-5/2017

Hoppas vi blir dubbelt så många nästa år

Så står vi inför en ny termin med nya utmaningar för Psykologförbundet. Jag hoppas att ni, precis som jag, haft möjlighet att få en skön vila och återhämtning under sommaren.

När semestertiderna började var det dags för det årligen återkommande Almedalen. Psykologförbundet arrangerade själva och tillsammans med andra fem seminarier. I år hade vi stor variation på seminarierna med innehåll om allt ifrån hur vården ska agera i mötet med radikaliserade patienter till hur vi hanterar barns och ungas skolmisslyckanden.

»Inom vården har vi gjort ett gemensamt ställningstagande kring allas rätt till vård efter behov och på lika villkor.«

SOMMAREN HAR OCKSÅ innehållit en kongress med vår europeiska organisation EFPA. I år blev vi 37 medlemsländer då Ukraina blev upptagen som medlem. Psykologin har inga gränser och därför behövs samarbetet.

Under sommaren har Sveriges Psykologförbund fortsatt arbete med påverkan och ställningstaganden inom olika områden. Tillsammans med ett tjugotal professionsorganisationer inom vården har vi gjort ett gemensamt ställningstagande kring allas rätt till vård efter behov och på lika villkor.

Förbundet har också fortsatt vårt samarbete med Akademikerförbundet SSR och skrivit en debattartikel i Dagens Samhälle kring elevhälsan.

Slutligen har ett 30-tal psykologer slutit upp under förbundets banderoll på Prideparaden. Jag hoppas på minst dubbelt så många deltagare nästa år.

NU TAR VI NYA TAG inför hösten. Självklart kommer psykologers löner, villkor, arbetsmiljö och fortbildning vara högt prioriterade. Under hösten kommer vi att ha några områden där vi gör en extra satsning. Bland annat kommer förbundet att utveckla arbetet med chefer och egenföretagare, områden som berör fler och fler av våra medlemmar.

Vi kommer också att implementera EuroPsy, den europeiska kvalifikationsstandarden för psykologer. Jag ser fram emot hösten och tillsammans kommer vi att göra ytterligare framsteg som påverkar psykologerna och psykologin

Anders Wahlberg, förbundsordförande

PSYKOLOGISCENEN 2016.

Förbundsnytt

Psykologiscenen Bokmässan 2017

SPÄCKAT PROGRAM.

64 programpunkter bjuder Psykologiscenen på vid årets Bokmessa i Göteborg den 28 sep - 1 okt.

En rad författare, psykologer, hjärn- och psykologiforskare, psykiatriker med flera gästar scenen, bland andra: Allan Linnér, Anna Bennich Karlstedt, Anna Kåver, Anders Hansen, Fredrik Livheim, Jens Lapidus, Loa Falkman, Per Hagman, Viktor Frisk, Lena Andersson, Liria Ortiz, Merete Mazzarella, Soran Ismail, Stefan Sauk, Åsa Nilssonne med flera.

Under hela mässan har besökarna också möjlighet att ställa frågor och tala enskilt med psykologer vid scenen.

Psykologiscenen arrangeras av Psykologiguiden i samarbete med bokförlaget Natur & Kultur, SvD Idagsidan och tidningen Modern Psykologi. Psykologiscenen ligger i C-hallen (C05:31).

TIDIGARE SEMINARIER.

Almedalsveckan har passerat, men de fem seminarier förbundet arrangerade och deltog i finns på www.psykologforbundet.se/Forbundet-tycker/Almedalen2017

Umeå
11-12
oktober

Nationell nätverksträff för primärvårdspsykologer

 Läs mer och anmäl dig på www.psykologforbundet.se

 SVERIGES KLINISKA PSYKOLOGER (SKPF) anordnar studiedagar:

KULTURMÖTEN I VÅRDEN

– En introduktion till kulturell psykologi och psykiatri, 30–31 oktober, Stockholm. Föreläsningar av bland annat Agnes Botond, författare till boken Kulturell psykologi.

Mer information om innehåll och anmälan finns på: <http://kliniskapsykologer.se>

Psykolog

TIDNINGEN

Ges ut av Sveriges Psykologförbund.

REDAKTIONEN

Chefredaktör och ansvarig utgivare:

Lennart Kriisa
mobil 0709-67 64 53
lennart.kriisa@psykologtidningen.se

Reporter, redaktör och stf ansvarig utgivare:

Kajsa Heinemann
mobil 0709-67 64 78
kajsa.heinemann@psykologtidningen.se

Reporter och redaktör:

Peter Örn
mobil 0703-09 10 42
peter.orn@psykologtidningen.se

Besöksadress:

Nytorpgsg 17 A, Stockholm

Postadress: Nytorpgsg 17A,
116 22 Stockholm

e-post: redaktionen@
psykologtidningen.se
www.psykologtidningen.se
ISSN 0280-9702.

Annonser: Newsfactory

Eftertextannonser
& material: Madeleine
Nordberg,
08-505 738 15
madeleine.nordberg@
newsfactory.se

Textannonser:
Madeleine Nordberg,
kontaktpuffjiter.se ovan

Prenumerationer och adressändringar:

Vasabyrån
Tel 08-567 064 30
msc@akademikerservice.se

Pris: 600 kr inkl moms
helår, 10 nr, 2017.

Utrikes 700 kr.
Lösnummer 60 kr
Plusgiro: 29 77 01-5
Bankgiro: 5675-9202

Psykologtidningen på nätet:

All redaktionell text
lagras elektroniskt för att
kunna publiceras också på
internet. Författare som
inte accepterar detta måste
meddela förbehåll. I princip
publicerar vi inte artiklar
med sådana förbehåll.

TS-kontrollerad upplaga
12 000 ex 2014.

Medlem av

Tryck:

Exaktaprinting,
Malmö

Redaktionsrådet:

Gerhard Andersson, professor i klinisk
psykologi vid Linköpings universitet och LI.

Jenny Klefbom, psykolog och författare.

Jonas Ramnerö, psykolog vid
Stockholms universitet.

Leo Backman, studeranderepresentant.

Formgivning:
Birgersson&Co

Korrektur:
Mats Wirström

Omslagsfoto:
Ulrica Zwenger

PRESSTOPP FÖR NOTISER

Nummer	7 2017	8 2017	9-10 2017
Utgivningsdag	6/10	3/11	15/12
Manusstopp	22/9	13/10	24/11

Här hittar du alla som arbetar inom Sveriges Psykologförbund

Kontakt

Medlemsrådgivningen

(frågor som rör lön, anställning,
profession, juridik, egenföretagare etc)
9.00-12.00 (mån, ons, tors, fre)
13.00-16.00 (tis)
08-567 064 00
medlemsradgivningen
@psykologforbundet.se

Specialistutbildningen

13.30-15.00
08-567 064 00
specialist@psykologforbundet.se

Medlemsregistret

08-567 064 30
medlemsregistret@psykologforbundet.se

Kansli

Postadress: Box 3287,
103 65, Stockholm

Besöksadress: Vasagatan 48

E-post: post@psykologforbundet.se

E-post till personal:
fornamn.efternamn@psykologforbundet.se

Psykologförbundets hemsida:
www.psykologforbundet.se

Plusgiro: 373267-4

Bankgiro: 767-2066

Direktnummer till personalen

Kommunikation & ledning

Ulrika Edwinson, 08-567 064 02,
förbundsdirektör.

Susanne Bertman, 08-567 064 13,
mobil 0709-67 64 13,
press- och informationsansvarig.

Mahlin Lenerius, 08-567 064 07,
förbundssekreterare.

Emily Storm, 08-567 064 06,
ansvarig för Psykologiguiden.

Kristina Wallin, 08-567 064 15,
webbredaktör.

Profession & medlemsfrågor

Carl-Axel Holmberg, 08- 567 064 14,
förhandlingschef.

Martin Björklind, 08-567 064 11,
professionsansvarig.

Elin Eos, 08-567 064 03,
ombudsman (föräldraledig).

Jessica Järestedt, 08-567 064 03,
ombudsman.

Carl Johan Brunnerbäck,
assistent (ledig).

Leif Pilevång, 08-567 064 10,
ombudsman.

Nils Erik Solberg, 08-567 064 12,
förbundsjurist.

Linda Solberg, 08-567 064 08,
förhandlingssekreterare.

Emelie Öhman, 08-567 064 05,
ombudsman.

Eva Shaw, 08-567 064 54,
administratör.

Utbildning

Ulrika Eskner Skoger, 08-567 064 02
utbildningsledare.

Maria Lindhe, 08-567 064 77,
central studierektor specialistutbildningen.

Kersti Johnson, 08- 567 064 09,
administratör.

Håkan Nyman, examinator
specialistutbildningen.

Förbundsstyrelsen

Anders Wahlberg, ordförande,
anders.wahlberg@psykologforbundet.se,
08-567 064 01, 0709-67 64 01.

Ulrika Sharifi, 1:e vice ordförande,
ulrika.sharifi@liv.se, 0730-98 22 20.

Elinor Schad, 2:e vice ordförande,
0709-65 04 00.

Thomas Drost, thomas.drost@psykolog.net,
0737-02 47 70.

Tove Gelin, 0736-66 42 57.

Björn Hedquist, bjorn.hedquist@
kbtinstiitutet.se, 08-644 91 80.

Martina Holmbom, martina.holmbom@
gmail.com, 0660-897 49.

Maria Nermark, 0768-93 01 11.

Sara Renström, 0737-20 46 46.

Magnus Rydén, magnus.ryden@
arbetsformedlingen.se, 0703-95 55 69.

Emma Henning, emmahenning@
hotmail.com, studerandedamot.

Oskar Lorentzi Wall, studerandedamot,
0763-06 33 56.

Valberedningen

Ordförande Julia Stenberg
julastenberg@hotmail.com

Etikrådet

Kristina Taylor, 0760-08 86 53, ordförande.
Birgitta Johansson Niemelä, 018-611 42 84,
vice ordförande.

Anita Wäster, 010-487 07 21.

Bo Hejlskov Elvén, 0706-52 51 13.

Patrik Lind

Åsa Prestby-Magnusson

Specialistrådet

Carl Åborg (sammankallande)
Sofia Strand
Tatja Hirvikoski
Malin Öhman

Studeranderådet

Linus Olsson Collentine, ordförande.
Sebastian Röhlcke, vice ordförande.

Vetenskapliga rådet

Petri Partanen, ordförande.
Magnus Sverke, vice ordförande.
Malin Broberg

IHPU – psykologutbildarna AB

Box 3287, 103 65 Stockholm
ihpu@psykologforbundet.se
VD: Ulrika Edwinson, 08-567 064 02.

Henrik Johansson, 08-567 064 09,
utbildningsledare (tjänstledig).

Berit Emilsson, 08-567 064 04,
administration IHPU.

Psykologföretagarna

Box 3287, 103 65 Stockholm
psykologforetagarna@
psykologforbundet.se, 08-567 064 60
Hemsida: www.psykologforetagarna.se

STP – stiftelsen för tillämpad psykologi

Box 3287, 103 65 Stockholm
Eva Bergvall, 0707-61 20 26,
eva.bergvall@stadshuset.goteborg.se

